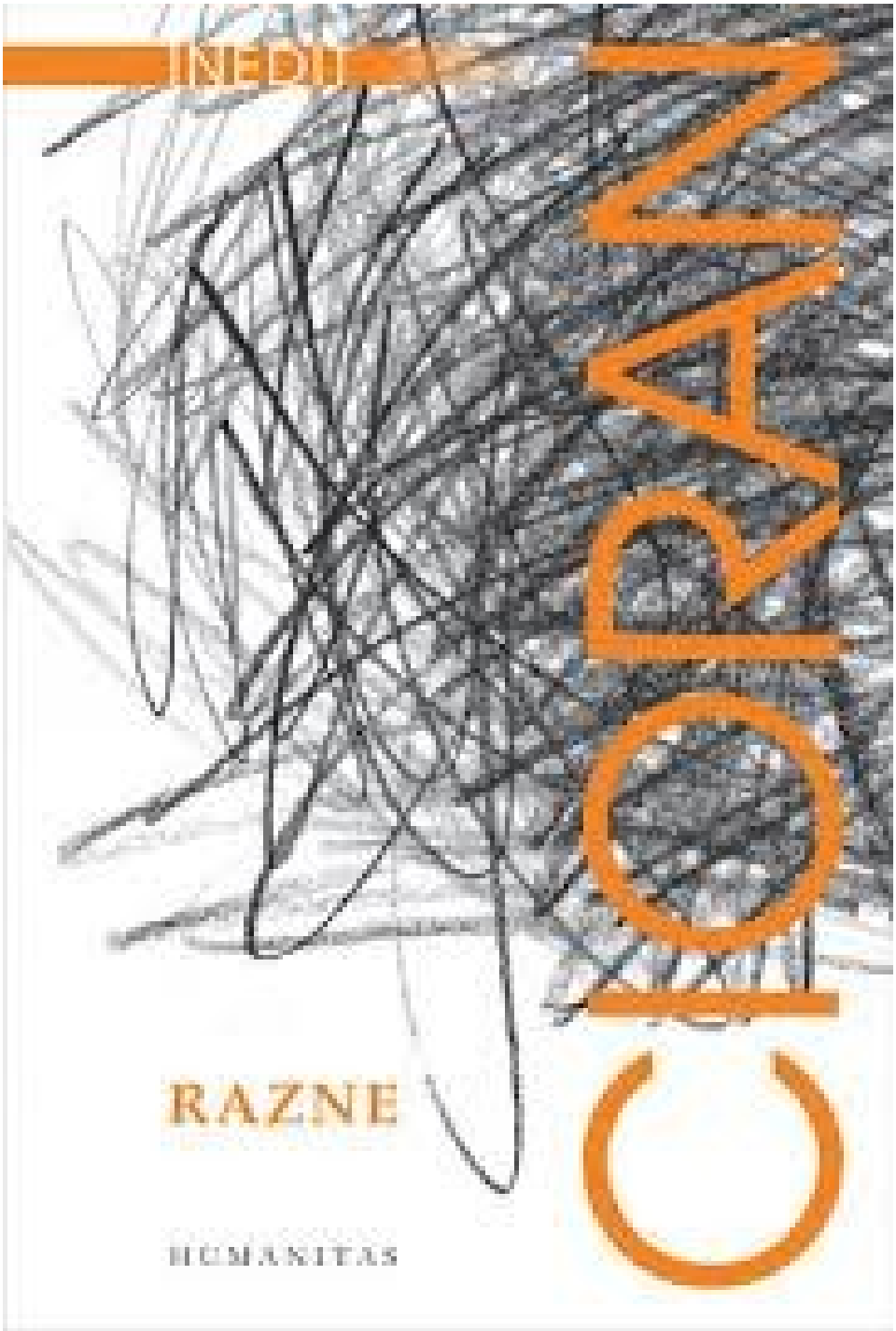
NEDIĆ
RAZNE
HUMANITAS

CIORAN

Razne

Stabilirea textului, prefaţă şi note de
CONSTANTIN ZAHARIA

H U M AN I TAS
B u c u r e ş t i

Redactor: Vlad Russo
Coperta: Angela Rotam
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Iuliana Glăvan

DTP: Florina Vasiliu, Carmen Petrescu

Prefaţă

Iată o nouă carte scrisă de Cioran în limba română către sfârşitul ultimului război mondial. Deşi nu există nici o precizare care să permită datarea exactă, se poate presupune că manuscrisul a fost redactat între anii 1945 şi 1946. Operă imperfectă, am putea spune, dacă luăm în seamă noianul de gânduri – negre, pesimiste, amare – ce se adună într-o devălmăşie descurajantă, într-un ansamblu arbitrar, fără linii de forţă care să-i structureze, atât în adânc, cât şi la suprafaţă. De unde şi titlul volumului, căci ce altceva sunt *Raznele* acestea decât evadări de pe drumuri (stră)bătute, abateri de la normele demersului firesc, rătăciri pe seama formelor literare şi căutării filozofice?

Totul susţine o asemenea înţelegere a titlului, dicţionarul în primul rând. Dacă *a o lua razna* înseamnă „a pleca la întâmplare, fără ţintă" ori şi mai rău „a o apuca pe o cale greşită" (DEX), ba chiar, în limba contemporană, „a face / a spune lucruri fără noimă", iar *raznă,* termen rar întrebuinţat, este sinonim cu „răzleţire" ori „digresiune", nu ne putem interzice a vedea în această culegere un florilegiu de *divagaţii,* de *rătăciri,* ori chiar de *elucubraţii,* în spiritul unei dezordini dominante.

Cioran a căutat pentru această carte un titlu frapant, promovând adverbul la demnitatea de substantiv. Nu a inventat nimic, s-ar spune la prima vedere. A dat însă nume unor încercări incompatibile cu orice idee pozitivă despre literatură şi filozofie. Este ca şi cum autorul ar fi vrut să semnaleze o dată în plus că s-a despărţit de acestea, deoarece a da formă literară ori filozofică ororii nu are nici un sens: nu se poate face cultură pe seama suferinţei trăite zi de zi şi noapte de noapte.

„Noi nu dăm glas decât durerilor ce nu au nume" sunt primele cuvinte ale acestei cărţi. Ele au valoare de exordiu, deşi pot îndeplini foarte bine şi rolul de epitaf. Anunţă programatic un obiectiv greu de atins şi de cuprins într-o formă estetică ori culturală. Legătura dintre cuvânt şi suferinţă revine obsesiv în paginile acestei cărţi, dar nu pentru a spune că durerile ce nu au nume vor primi unul, ci, dimpotrivă, pentru a denunţa absurditatea unei asemenea încercări: „O să-mi azvârl în spaţiu slovele ca-n rătăcirea lor fără de noimă nimeni să ne le mai poată culege într-un înţeles, să se sfârşească astfel sârguirea de-a-nfrânge vasta uimire sau de-a uşura geamătul duhului uluit în întinderile nemângâierii şi nici o minte vreodată să nu mai adune vocabularul slobozit în vid pentru a mai găsi vreun nume vreunui lucru din lume şi lumii înseşi, ca totul să revină la vremea când nici un cuvânt nu limita vreo fiinţă, ca totul să revină la nespusul general, în care zăceam când nu purcesem încă spre fala zadarnică a graiului" (p. 27). Acesta este răspunsul dat de Cioran unei întregi serii de întrebări care nu-i dau pace şi care-i confirmă inutilitatea gestului cultural. Să fie pură coincidenţă faptul că în prima carte apărută în limba franceză, *Précis de décomposition,* publicată în 1949, dar scrisă într-o primă versiune (care purta titlul

Exércices negatifs) încă din 1946, abundă pasajele în care autorul denunţă insuficienţa limbajului şi inutilitatea filozofiei? Nicidecum, din moment ce există cel puţin o recidivă, sub formă de concluzie a unei serii de reglementări ironice în succesiunea lor, la o adică menite să uşureze calvarul existenţei: „.... a împinge filozofarea până la ultimul cuvânt, la ultimul cuvânt al ineficientei şi-al ridicolului" (p. 48). A scrie în acest mod, afirmând inutilitatea limbajului şi derizoriul gândirii, a adopta o postură zănatică în planul literelor şi al filozofiei nu reprezintă numai o confirmare a titlului ales de Cioran pentru cartea sa, ci şi o mărturie că s-a desprins de ele, că trebuie găsite alte căi pentru a formula *altfel* grozăvia existenţei.

Prima dintre aceste căi ar fi concizia. Expresia aforistică 1-a tentat dintotdeauna pe Cioran, iar scriitura fragmentară, prezentă odată cu prima carte, va ajunge mai târziu unul din câmpurile de reflecţie predilecte. „O zi în care n-am formulat câteva definiţii s-a evaporat fără leac" (p. 12), spune Cioran. Tot aşa, gândurile ar trebui să aibă „conciziunea fatală a trăsnetului" (p. 7). Cu siguranţă, filozofia ori exerciţiul tihnit al literelor nu le-ar putea exprima. De aici decurge dubla dimensiune a fragmentului, care se situează la limitele tăcerii, adică ale inacţiunii şi singularităţii, după cum el poate deschide calea către extaz, dubletul intensiv al tăcerii care cuprinde cunoaşterea în ansamblul ei, revelată prin exerciţiu mistic ori prin accident, dar nicidecum prin discursul cuminte-analitic, articulat după toate regulile gramaticii şi ale retoricii.

Cea de-a doua cale este o schimbare de registru lingvistic. *Raznele* reprezintă probabil cartea-şarnieră, o margine de genune pe care Cioran a trecut-o fericit punând piciorul *dincolo,* pe un teren ce se va dovedi fertil pentru condiţia lui de scriitor. Trecerea de la română la franceză, căci despre asta e vorba, nu este anunţată în mod răsunător prin acest volum, cu siguranţă însă în mod discret. O seamă de construcţii şi de turnuri poartă în mod vădit influenţa limbii franceze. La cei aproximativ treizeci şi cinci de ani pe care îi avea, Cioran începe să întârzie în a găsi formula cea mai fericită pentru a da viaţă propriilor gânduri. Se simte că vârful peniţei ar vrea să lunece spre altă limbă. Cum s-ar spune, episodul Mallarmé de la Dieppe nu este departe.

Şi totuşi, această transgresare a barierelor lingvistice care se pregăteşte acum nu se va produce chiar atât de brusc cum ne putem imagina. Cioran publicase în franceză două articole încă din 1943, *Mihail Eminesco* şi *Le „dor" ou la nostalgie*, ambele apărute în revista *Comoedia*. La fel, după acceptarea *Tratatului de descompunere* de către Editura Gallimard, el continuă să publice în română (sub pseudonim) diverse texte sub titlul *Fragmente* şi *Razne*, care apar în primele numere ale revistei *Luceafărul,* editată de emigraţia română din Paris (în 1948 şi 1949). Ruptura despre care Cioran vorbeşte în interviuri se dovedeşte a fi mai puţin radicală decât lasă el să se creadă, iar spectrul limbii române îl va urmări constant, conjugându-se perfect cu spaimele iscate de gramatica şi de regulile unei limbi făcute parcă pentru a exprima geometric – de la Descartes citire – nuanţe imponderabile.

Să revenim însă la *Razne*. Ce ne spune Cioran în acest volum? Nimic nou la prima vedere, căci nu există deosebiri majore între ideile din cărţile

anterioare şi cele de acum. Până şi tonul pare să fie acelaşi, deşi numai până la un punct. Ni se spune, cu alte cuvinte, că în esenţă lumea este absurdă, iar tumultul care o agită nu poartă semnele vreunui *rost.* Mişcarea nu este evoluţie, iar omul, dacă face un efort de luciditate, va descoperi cât de arbitrară este prezenţa lui în toiul evenimentelor de el declanşate, dar lipsite de orientare şi de împlinire. Ceea ce el îşi închipuie că ar fi creaţie îl mână de fapt spre distrugere, spre punctul de convergenţă al spaimelor şi al suferinţelor care l-au generat şi care-l încurajează să coboare pe aceeaşi pantă. Iar dacă printr-un miracol totul se opreşte, urmează plictisul, urâtul, singurătatea şi disperarea. El îşi pleacă urechea la tăcerea absolută care cuprinde universul şi descoperă atunci vidul, acel gol enorm în care materia rarefiată nu are nici o justificare, precum nu are nici viaţa, manifestare improbabilă a aceluiaşi principiu al nefiinţei. Fiindcă, orice s-ar spune, fiinţa nu este decât o părere: „Când printr-o sită ideală cernem existenţa de tot ce este, ultima etapă a regresiunii ne îngăduie să concepem nimicul. Cum se întâmplă că ajunşi la acest punct, nedefinibil în cuprinsul raţiunii şi imemorial în timp, nu mai suntem în stare să imaginăm existenţa? Creaţia lumii e de neînchipuit; eternitatea ei, tot aşa" (p. 20) . Obosit de ceea ce vede şi simte, spiritul se desolidarizează de lume, renunţând la funcţia lui esenţială, care constă în a găsi o justificare atât universului, cât şi existenţei. Nu este nimic de făcut, ne spune Cioran pe un ton care este cel al abdicării definitive, totul e pierdut.

Aici se cuvine să observăm că, spre deosebire de cărţile anterioare, când se lăsa cuprins de un entuziasm solidar cu filozofia, ori ademenit de formula lirică subtil împletită cu expresia aforistică, Cioran pare a alege aici o altă cale, mai puţin spectaculoasă şi, din acest punct de vedere, mai puţin excentrică. Frenezia din *Pe culmile disperării* şi tonul poetic din *Îndreptarul pătimaş* sunt abandonate acum, locul lor fiind luat de rostirea melancolică, monocordă şi demisionară a celui care nu mai întrevede nici o soluţie la „inefabilul" existenţei. Suntem cu toţii sortiţi aceluiaşi deznodământ, spune cel care şi-a pierdut orice iluzie despre sine şi despre... tot restul, înţelegând prin acesta din urmă Dumnezeu, universul, societatea, cultura, naţiunea etc. Doar eul mai viază prin aceste rămăşiţe inutile a ceea ce odată putea aduce o vagă speranţă, iar Cioran găseşte încă resurse pentru a rămâne uimit în faţa încăpăţânării acestuia de a dăinui: „...ce ne face să ne învârtim în preajma noastră şi din stările fluctuante ale aşa-zisului suflet să facem materia însăşi a tot ce este? Taina eului e mai zdrobitoare decât toate obscurităţile şi mai insondabilă decât tot ce-a născocit teologia în planul insolubilului. Mintea ne spune că eul e nimic – iar acest eu ne răspunde – cum? nu ştim – că el e totul" (p. 20). Altminteri, există soluţia radicală a sinuciderii, evocată în mai multe rânduri în paginile acestei cărţi. Să nu uităm că melancolicul este tentat de sinucidere, chiar dacă nu recurge la ea. Pentru Cioran, ea este alternativa, ultimă fireşte, a libertăţii: „Întreg amarul fiinţării se evaporă la *ideea* că oricând e în putinţa noastră să-l curmăm, că ascundem în noi înşine imensa libertate a absenţei noastre şi că ne putem răscumpăra căderea în dureri sterpe sau în banalitate prin genialitatea negativă a sinuciderii" (p. 49). Aceasta este însă o soluţie extremă, pe care proaspătul evadat din câmpul literelor şi al filozofiei nu o

va pune în aplicare, chiar dacă este bântuit de gândul că ar putea să-şi pună capăt zilelor. Oricum, ea rămâne „fântâna, ferecată pe care geme setea noastră” (p. 52)

Nu este aşadar de mirare că universul tematic al *Raznelor* cuprinde seria de trăiri specifice melancoliei: tristeţea în primul rând, dar şi sentimentul apăsător al morţii, nostalgia, timpul şi corolarul său negativ, plictisul, sunt axe care structurează acelaşi tip de discurs descris mai sus. Ca întotdeauna, Cioran găseşte şi în acest registru ocazia de a propune formule memorabile, surprinzătoare prin scurtcircuitele retorice ale expresiei aforistice: „Moartea este o taină exactă; numai spaimele ce le inspiră sunt vagi” (p. 50). Ori această distanţare ironică faţă de idealuri împărtăşite nu cu mult timp în urmă: „Naţiunea este forma pe care a luat-o păcatul originar, sprijinit de poliţie” (p. 41).

Este limpede că întâlnim aici cea mai mare parte a luărilor de poziţie pe care i le cunoaştem lui Cioran începând cu prima lui carte. Există însă ceva în plus în acest volum, iar acest adaos prefigurează un răspuns la întrebările pe care şi le pune oricare dintre cititorii lui: ce se află la originea suferinţelor pe care Cioran le-a transformat într-o magistrală nefilozofie şi într-o uimitoare neliteratură? De unde provine melancolia lui, uneori virulentă, alteori mai adâncă şi mai tulbure decât apele moarte din poveste? Cum poate fi explicată ambivalenţa lui faţă de credinţă şi Dumnezeu, rând pe rând, la nesfârşit, şi una, şi celălalt recuzaţi şi recunoscuţi? Tot ce este paradoxal în Cioran se adună în acest punct central, greu de definit şi de raţionalizat.

Pentru a putea schiţa un răspuns fără a părăsi orizontul afectiv al melancoliei, să examinăm următorul fragment: „Tristeţea este răsunetul dulce-amar şi infinit prelung al unei foste răzvrătiri, ecoul de vis dureros al neizbutirii oricărui protest” (p. 6). Stranie este această punere în relaţie a tristeţii cu „răzvrătirea”. Cioran o explică prin eşecul „protestului”. Dar despre ce fel de protest e vorba? Din fericire, mai multe pasaje din *Razne* trimit către acest motiv. Iată unul care ni se pare a fi exemplar: „A avea un suflet pornit spre răzvrătiri; a urî convulsiv injustiţiile de sub soare; a te cutremura sub suflarea bestială a semenilor; a fi înjunghiat de rânjetul ucigaş al creaturii şi a afurisi Creaţia, solidificare prea vizibilă a ideii de nedreptate; // ... şi, dintr-un rest de filozofie şi din învăţămintele experienţei, a nu putea face nimic, a renunţa la actul de revoltă, a capitula în nemângâiere şi-n consolările deşertăciunii” (p. 37). Este vorba aici despre o nedreptate fundamentală, legată de actul primordial al Creaţiei: de la bun început, lumea a fost prost alcătuită. Iar la această facere, de mântuială, omul nu are nimic de spus, nici de adăugat. Revolta este inutilă, căci el nu mai poate fi repus în ordinea ce dintru început i-a fost menită. El trebuia să nu ştie ce este moartea, să nu fie niciodată urmărit de aceasta, să nu fie atins de suferinţa propriei pieiri. Cele câteva comentarii pe care Cioran le face pe marginea *Genezei* (mai ales în interviurile pe care le-a acordat) conţin adesea o precizare: e vorba despre episodul biblic care explică cel mai bine condiţia umană, păcatul originar fiind pentru el imagine mitologică fără *act de credinţă.* Poziţia ambiguă, de negare şi de acceptare a creştinismului, poate fi explicată prin această oscilare perpetuă între un mit

al originilor şi o neparticipare la orizontul religios pe care acesta n-o poate tolera.

Prin urmare, nu mai e nimic de făcut. Totul e pierdut, în aceste condiţii, nu se mai poate face filozofie, şi nici literatură. Punct final.

Punct final pentru cariera de scriitor român. Căci se întâmplă ceva la răscrucea anilor 1945-1946: Cioran se află la Dieppe, încearcă să traducă în română câteva poeme de Mallarmé şi îşi dă seama de inutilitatea acestei întreprinderi. Concluzia se impune de la sine: de acum înainte nu va mai scrie decât în franceză. Restul – îl cunoaştem. Începe pentru el o nouă carieră, şi odată cu ea va dispărea şi sentimentul de zădărnicie predominant în *Razne,* pentru a face loc altor concepte care stârnesc în el nebănuite energii: *descompunere, amărăciuni, sfâşieri, anateme* şi o puzderie de alte *neajunsuri.*

CONSTANTIN ZAHARIA

Notă asupra ediţiei

Aceasta este prima apariţie a *Raznelor,* una din ultimele cărţi scrise de Cioran în limba română. Până la ora actuală, această carte nu a mai fost editată în traducere nici în franceză, nici în vreo altă limbă. Textele publicate de autor în revista *Luceafărul* din Paris (nr. 2 / mai 1949) sub acest titlu, semnate Z.P., nu se regăsesc aici. Acestea, împreună cu alte *Fragmente* apărute în aceeaşi revistă (nr. 1 / noiembrie 1948, sub acelaşi pseudonim), au fost reeditate de Nicolae Florescu într-un supliment al revistei *Jurnalul Literar* din anul 1995. Este posibil ca *Raznele* din 1949 să fie ultimele texte ale lui Cioran în limba română.

Manuscrisul *Raznelor* se află depus la Biblioteca Literară Jacques Doucet din Paris, sub cota CRN Ms 9. Este vorba de 120 de pagini numerotate de autor de la 1 la 117 (unele dintre ele poartă acelaşi număr), scrise cu cerneală în general neagră, toc sau stilou, rar albastră (doar două din ele se prezintă astfel, pp. 65 si 66). Prima pagină conţine doar titlul, nefiind numerotată de autor. Hârtia este de forme şi de calităţi diferite, apropiată de formatul A4 (în general, 267x212 mm). Manuscrisul nu cuprinde nici o notaţie care să permită datarea lui, se poate presupune însă că el a fost redactat între a doua jumătate a anului 1945 şi primele luni ale anului 1946, desigur cu o marjă de imprecizie.

Pentru stabilirea textului, am recurs la normele ortografice actuale. Punctuaţia a fost restituită conform regulilor în vigoare. Având în vedere numărul important de corecturi şi ezitări din manuscris, am ales, ca şi în cazul editărilor anterioare (*Despre Franţa* şi *Îndreptar pătimaş II*) să transcriu în note acele variante (introduse prin prescurtarea „Var.:”) care pot trezi interesul cititorului asiduu, lăsând deoparte cuvintele incomplete şi elementele de relaţie. Dezvoltările care precedă ori urmează un item, dar la care autorul a renunţat, au fost marcate ca atare în notele respective.

În foarte puţine cazuri, acolo unde sensul frazei o cere, am recurs la modificări minime, marcate în general prin paranteze drepte: []. Itemurile nepotrivite contextului, dar pe care nu mi-am putut permite să le suprim ori

să le înlocuiesc, au fost puse în evidenţă prin notaţia *[sic!].* Am întâlnit o singură lacună, semnalată în notă, dar care nu afectează sensul general al frazei.

Preocuparea generală a fost aceea de a respecta caracteristicile manuscrisului si ale conţinutului său, oferind în acelaşi timp, cititorului precum şi cercetătorului, accesul la o carte ce poate fi în aceeaşi măsură document de lucru sau sursa unei lecturi pasionante.

CONSTANTIN ZAHARIA

Razne

— Noi nu dăm glas decât durerilor ce nu au nume; pe celelalte, care alcătuiesc ţesătura şi înşiruirea clipelor, le aruncăm la coşul evidenţei.

Când privesc liniştea de dincolo de lume[1] a peisajelor,

nepăsarea sublimă a arborilor, împrăştierea[2] soarelui peste înmărmuriri verzi ce smintesc duhul de uimire, când din zăcămintele[3] simţirii se prelinge la suprafaţa inimii o nostalgie[4] fără conţinut ce-mbrăţişează spaţiul într-o faimă gingaşă şi funebră, atunci frumuseţea îmi pare cea mai mare otravă din care a gustat vreodată sufletul.

În noi nu există instinctul de a muri. Numai aşa se explică de ce viaţa şi cu moartea, în fond egal de insuportabile, întâia e privilegiată, pe când a doua e dezmoştenită. Viaţa este un insuportabil în care avem tradiţie; pe care-o *ştim* prin sânge – pe când moartea o învăţăm, fără s-o ştim vreodată – şi ce-i mai mult: fără interesul ca s-o ştim.

Nu mi-am acceptat sfârşitul decât *surprins* eu însumi de această acceptare, venită parcă dintr-o voce străină şi sângelui şi veghii[5].

În oraşe am întâlnit moartea în ochii oamenilor; în natură în freamătul[6] frunzelor[7]. Şi-am întâlnit-o şi mai des în tăcerile inimii.

A avea senzaţia absolută a propriei tale sterilităţi în mijlocul unei livezi…

Sterilitatea este o isterie a esenţialului. Orice pare lipsit de valoare; totul e echivalent; ceea ce[8] e mai important, imposibil de găsit. Subiectele lumii zac şterse şi stătute la poalele duhului[9].

Ultima nostalgie: a te duce la fund cu soarele.

Ultima oboseală: a crede c-ai visat toate lumile posibile.

A fi *străin* în orice ţară, în orice lume: a-ţi ridica starea juridică la calitate metafizică.

Năvala nenorocului întăreşte rezistenţa duhului; oţeleşte mândria şi aţâţă instinctele. În mrejele ei nu ne concepem în a nu fi, căci primejdia e prea apropiată ca să ne-ngăduim luxul de-a o măguli. Nefericirea e luptă. – Dimpotrivă, există adieri de extaz ce ne dezarmează parcă pe vecie; puterile noastre devin oloage sub fiorul şi ispita unui cântec îmbătător şi mut. Nimic ca fericirea nu ne inspiră dorul de a ne face seama, ca şi cum a fi e-un dar prea mare pentru forţele noastre, iar revelaţia supremă a inimii cufundată dulce în sânul fiinţei[10] ar fi inseparabilă de nefiinţă. Să nu fie sinuciderea decât urmarea inevitabilă a surghiunului nostru în extaz[11]? Ceea ce pare neîndoielnic e că fericirea nu e o stare *pozitivă.*

Fiecare generaţie tinde să găsească *altceva.* Şi fiecare ins. Făcând, însă, socoteala tuturor aspiraţiilor ce s-au perindat în istorie, e[12] cu neputinţă să manifestăm o preferinţă sau un refuz. Niciun ideal nu cântăreşte mai mult decât altul. Naivitatea, prostia sau generozitatea le-au făcut să trăiască pe toate pe rând. Nimeni n-a fost în eroare, precum nimeni n-a fost în adevăr[13].

Fiecare epocă îşi trăieşte forma ei de viaţă ca un absolut[14]. Şi fiecare epocă e iremediabil fragmentară. În cele liniştite[15], mori de urât; în cele turburi, de groază. Oamenii se definesc faţă de contemporanii lor, nu faţă de veşnicie. Şi tot ceea ce fac ei nu poate fi făcut altcum. Existenţa fiecăruia este *înşine,* este coincidenţa totală cu actul şi cu gândul său. Ce a fost, ce va să vie sunt ficţiuni. – Astfel, toţi au dreptate: şi Napoleon, şi Vlad Înecatul.

Dar toţi, deşi vieţuind într-un prezent absolut, se mistuiesc de un dor absurd. Ceea ce-i face să conceapă nesfârşit altceva, ce nu-i în fond decât realitatea ultimă a clipei de faţă şi iluzia celei care vine.

Cel ce a pierdut bucuria naivă a banalităţii nu mai are nimic de gustat în viaţă.

Plictiseala adâncă, rece şi lipsită de lirism reduce[16] lumea la modalitatea iniţială, o despoaie de toate împestriţările timpului, o simplifică până la absenţa pură. Ea retrage creditul pe care sufletul l-a acordat aparenţelor; o esenţă fără înţeles se întinde ochiului izbăvit din vrăjile firii; universul e sărăcit de toate cuprinsurile care nu intrau într-o formulă vidă. Plictiseala este o abstracţiune asasină, elaborată de năpăstuirile[17] lăuntrice şi de înveninarea filozofică a categoriilor, e ultimul cuvânt al raţiunii amestecată în treburile afectivităţii.

Am citit toate cărţile tristeţii omeneşti. Şi nu m-au convins. Dar m-a convins sângele şoptind ideilor oboseala de propria lui culoare…

Singura speranţă a omului e că va găsi speranţa.

Somnul ne redă materiei. Acesta-i sensul general al odihnei. – Viaţa este vijelia şi nebunia materiei. Moartea zilnică a nopţilor e singurul leac prin care natura se vindecă de viaţă.

Când petreci zile întregi[18] fără să schimbi vreo vorbă cu vreo făptură, când ai uitat semenii şi până şi condiţia de om, eul se dezvăluie o forţă tot aşa de mare ca şi lumea. Conversaţia ne dă măsura micimii noastre; singurătatea ne-o intensifică, dar în aşa fel încât micimea noastră nu e mai mică decât a lumii[19].

Acele dimineţi în care sufletul, îngreuiat de gemetele nopţilor, se cutremură ca un vulcan, gata să-şi verse peste univers lava dementei şi a nefericirii[20]…

În cele din urmă Diavolul va scuipa totuşi peste cenuşa noastră, cu toate că-n lume există atâtea flori şi dincolo de ea aţâţi Dumnezei.

Ceea ce e sigur e că viaţa n-are niciun rost; dar şi mai sigur e că noi trăim ca şi cum ar avea unul.

*

Nostalgia e forma cea mai dulce a alienaţiei mintale, a aplecării noastre de a concepe o altă lume.

A sta în timp, cu mai puţin folos decât Dumnezeu înainte de Creaţie – a închipui şi a atinge limita absolută a inutilităţii.

Înainte de a înţelege prin evenimente absurditatea vieţii, simţirea noastră o cunoştea, fără curajul de-a o mărturisi.

Acea senzaţie de singurătate, a cărei sfredelire merge mai adânc şi mai departe decât rădăcinile Divinităţii.

Fiecare punct în spaţiu e o întretăiere[21] de drumuri[22] care toate duc spre moarte, precum fiecare punct în timp este măsura distanţei noastre în ea. Pe unde o vei lua, totuna e. Paşii, în orice fel i-ai îndrepta, nu pot avea decât aceeaşi direcţie. Oare cum oasele morţilor n-au luat foc într-ăst univers pe dric?

În a roade măduva vieţii, există un vierme mai necruţător decât toţi viermii, mai insinuant decât târâtoarele, mai harnic decât moliile şi mai crud ca râmele văzute şi nevăzute, este Iadul vârât în tine, este Tristeţea.

Viaţa nu e suportabilă decât prin faptul că nimeni nu coincide cu durerea nimănui.

Sentimentul vremelniciei îngână, neîncetat: totul trece – înţelegând însă: totul a trecut.

Pentru cel atins de răul vieţuirii, leacurile nu sunt mai puţin vătămătoare ca otrăvurile, ele fiind în egală măsură expresii şi unelte ale acestei lumi. Şi chiar de-ar fi ale alteia, conştiinţa lui nu poate fi îndulcită de niciun fel de tămăduire. Acel rău coexistă fiinţării – şi nu poate înceta decât deodată cu ea. Doar odihnindu-ne în propriul scrum[23] suntem în stare a-l uita. Mormântul e singura farmacie a melancoliei.

Toate lucrurile le înregistrăm prin neajunsurile noastre. Am şti ce e un trup fără pauzele sănătăţii; ce e noaptea fără golurile-n somn; ce e timpul fără lungimile lâncezitoare ale urâtului; ce e dragostea fără clipele de scârbă? – Sau cum am avea revelaţia faptului cutremurător[24] de a trăi fără ispita sinuciderii? Conştiinţa[25] existenţei derivă din oboseala de ea; nu *suntem* decât prin dificultăţile de-a fi. Ceasul în care n-am suferit s-a evaporat în atmosfera anonimă a inexistenţei, a inconştienţei. Clipele de prielnicie sunt tot atâtea palme adresate duhului. *Existăm* prin ceea ce e putred în noi, prin ceea ce suntem primejduiţi, prin virtualităţile de hoit ale trupului şi adierile de descompunere ce primenesc vitalitatea spiritului. „Adâncimea” noastră e suma tentaţiilor de nefiinţă ce ne pândesc, iar conştiinţa ce-i dacă nu rezultatul grădinăririi[26] posibilităţilor noastre de a nu fi ce suntem? Când în fiece clipă suntem în afară de ceea ce părem a fi, ne învârtim în taine *ştiute,* deşi inexplicabile; – e *transparenţa absurdă* spre care stăruinţa crudă a conştiinţei ne mână; – quintesenţa de ultimă luciditate la care ajung neajunsurile noastre. Toate lucrurile ne sunt atunci *prezente,* fiindcă toate-au fost[27] măcinate de moara abstractă a spiritului, al cărui orgoliu este pulverizarea materiei. Şi această pulverizare este spectacolul însuşi al cunoaşterii.

Cel ce a imaginat tot răul ce poate să existe în lume nu mai

are nevoie de imaginea diavolului, precum cel ce a trecut prin gând formele[28] de suferinţă nu mai găseşte gust în mitul iadului. Şi tot aşa, acel ce a epuizat desfătările pământului continuă a vieţui fără aşteptarea suplimentului de mângâiere a legendei raiului. Totul trebuie sfârşit *aici,* odată şi pentru totdeauna. Existenţa *în sine* e[29] o metafizică a fiziologiei, e povestea celui din urmă ecou al organelor.

Ceea ce e dezgustător în religii e străduinţa lor de a legaliza cu orice preţ năzuinţa ilegitimă de a trăi.

*

Prostia punând în mişcare instinctele e definiţia istoriei în genere şi a fiecărui eveniment în parte.

Ceea ce constituie substanţa vieţii de toate zilele, ceea ce face pe oameni să se înţeleagă şi să se urască, să persiste în fiinţă şi să găsească gust aparenţelor, să facă în fine figură în lume este meschinăria – fond etern al respiraţiei lor[30]. „Virtutea” este searbădă şi neverosimilă; e fără istorie şi fără realitate. Fiinţele se târâie în micimi; cu acestea compun ele drama. Suprimate, nu mai rămâne nimic pasionant în viermele, uman. Pizma, zgârcenia, hărnicia, mândria – aspecte ale aceleiaşi căderi esenţiale! Meschinăria e sarea vieţii. Înşişi virtuoşii nu interesează decât prin înăbuşirea ei, prin suferinţa ce-o încearcă din refuzul ei. Cine ar avea încumetarea, cunoscându-şi semenii, să vorbească de un *suflet mare.* Aşa ceva nu poate să existe. În operele de ficţiune, în roman şi în dramă, tot ce nu e mlaştină morală emană o atmosferă de căscat. Irealitatea binelui şi-a bunătăţii nu produce nicio fascinaţie. Elementele care alcătuiesc răul sunt identice cu cele care definesc ceea ce-i real şi veridic în actele omului. Tot ce se leagă de instinctul de conservare face din om ceva esenţial diferit de o posibilă asemănare cu chipul şi icoana lui Dumnezeu. Viaţa nu poate avea loc decât prin micimile sufletului.

Dacă în vreun colţ al inimii nu s-ar pitula luciditățile Casandrei, tendinţa noastră de-a da drum slobod[31] iluziilor şi de-a ne întraripa stupiditatea ne-ar face să credem că vom supravieţui soarelui. Patima veşniciei aseamănă pe om unei cârtiţe ce şi-ar săpa groapa în cer.

Toate metehnele în lume nu vin din lenevie şi din nepăsare, ci din excesul de hărnicie. Condiţia normală a vieţii implică un ritm lent, o cadenţă molcomă. Dar omul şi-a accelerat timpul, a creat din succesiunea clipelor un spaţiu de gâfâială şi de sudoare. În fuga lui, ahtiat după nu se ştie ce, n-are cum să se oprească, animal sprinten şi dornic de fatal şi beat-mort de sârguinţă[32].

Munca imensă de care e în stare nu e posibilă decât prin faptul că nimeni nu-şi dă seama de ce munceşte. Judecată după rezultate, există un singur argument în favoarea ei? Distrugerea e cel puţin echivalentă creaţiei.

Efortul este o rămânere pe loc *în tensiune;* este identitatea vârtejului. Neamurile[33] atinse de pacostea hărniciei s-au istovit şi stins mai repede decât cele domoale şi cuminţi. La ce bun munca decât la a uita aceeaşi întrebare: la ce bun? S-ar putea ca hărnicia să nu fie decât prăvălirea naţiilor şi-a indivizilor în acţiune pentru a evita acel răspuns; setea de a acumula rău peste rău pentru a nu privi Răul în faţă. E destinul oricărui muşuroi. Societatea e totuşi ceva mai mult: e un muşuroi ce se prăbuşeşte din exces de zel. Furnici înnebunite de povara propriilor lor virtuţi…

Tristeţea este răsunetul dulce-amar şi infinit prelung al unei foste răzvrătiri, ecoul de vis dureros al neizbutirii oricărui protest[34]. E sugestia de cânt ce-ngână: tot ce este pentru ultima dată[35] – motiv reversibil prin care sufletul depune armele şi se mângâie cu refrenul pieirii.

Ce e sufletul? Tot ce în noi refuză a face parte din lume. O împărtăşire nelimitată din sine[3b]. Rostul lui e să se devore pe sine însuşi[37], neputând fi altceva decât propriul său canibal.

Prin imaginaţia funebră, în exerciţiul ei de a mă transpune în formele negative a ceea ce sunt, am ajuns a epuiza toate posibilităţile de a fi cadavru, a nu-mi mai putea închipui descompunerea în niciun fel şi-a nu mai avea loc în niciun sicriu.

Acţiunile, gesturile, inspiraţiile oamenilor, judecate în parte, nu dezvăluie niciun înţeles şi niciun rost; – laolaltă însă, constituie „progresul”. Tot aşa: fiece clipă a vieţii pare de nesuportat; privirea retrospectivă ne face însă să ne acceptăm trecutul. În fond suntem mulţumiţi cu propria noastră existenţă, deşi de fiecare dată n-o admitem. „Idealurile” nu sunt posibile decât prin limita pe care nu ştim ce năzuinţă obscură o pune generalizării. Dacă am trage ultimele consecinţe ale oricărui gest[38], acel gest ar fi ultimul.

S-ar putea ca dorinţa tainică a fiecărui om e să nu mai fie niciun om [*sic!*]. Destinul ascuns al semenului este să-şi urască toţi semenii[39]. Să fie cumva[40] cea din urmă taină a fiecăruia o virtualitate de omor?

Cine a priceput realitatea ireală a timpului – şi continuă a judeca lucrurile sub unghiul utilităţii lor – e condamnat să rămână în afară de actul filozofic cel mai elementar, care e percepţia zădărniciei. Lucrurile toate par folositoare şi la locul lor, dar cadrul în care ele se petrec[41], timpul, le demască nefolosul şi nelalocul lor. – Cineva care s-ar gândi un ceas măcar – fără pauza unei singure secunde – la ce duce şi la ce-nseamnă crunta succesiune a clipelor ar deveni pentru tot restul vieţii incapabil de viaţă. Căci conştiinţa timpului e ruina a tot ce e în timp.

Gândurile ar trebui să aibă perfecţiunea impasibilă a apelor moarte[42] sau conciziunea fatală[43] a trăsnetului.

Urâtul ce se-ntinde-n suflet întrece lumina pe care soarele o răspândeşte-n spaţiu, precum durerea cheltuită-n timp atârnă-n cumpănă mai greu decât căldura pierdută de astrul imemorial[44].

După ce-am căutat zadarnic în cărţi şi-n oameni dezlegări de întrebări, ne-ntoarcem spre obiecte. Ele ne dau un răspuns limpede[45] şi adânc: al tăcerii. Priviţi un arbore, fascinaţi de nepăsarea lui, de-nvăţătura acestei nepăsări: e demonstraţia verticală a lipsei de dorinţă. El nu vrea să fie altceva – pe când omul nu ţinteşte decât la aceasta. Şi mai repede aerul îl ocupă, decât ocupă el aerul. „Fiinţa" lui pare conştientă că el nu-i mai mult decât o distracţie pe care pământul şi-o oferă lui însuşi. Anotimpurile sunt istoria lui; iar rădăcinile[46] nu-i vârâ în sevă veninul răzvrătirii. El este veşnicia acceptării – neutru înfrunzirii şi pieirii.

Toate problemele pe care ni le punem sunt fără ieşire atâta vreme cât nu acceptăm moartea.

Ideea de civilizaţie, de progres, cultul umanităţii şi.al viitorului sunt mituri prin care omul se măguleşte pe sine însuşi, este fuga de propria lui inutilitate. E; îndestul[47] să ne aruncăm fiecare o privire nemiloasă în „adâncul" nostru, ca să ne pierdem încrederea în aceste născociri. *Omul nu poate nimic* – decât doar să se ridice la contemplaţia propriului său nimic. Dar întreaga: istorie, întreaga succesiune a strădaniilor lui nu e decât abaterea de la această contemplaţie. Prin orgoliu, el a vrut să scoată universul din ţâţâni – dar n-a reuşit decât să-şi piardă el însuşi cumpătul, ucigând – sub vraja eului – cunoaşterea de sine[48].

Orice credinţă este fructul unei tulburări a duhului, o mască sub care se desfăşoară o boală, un rău ce se înşală pe el însuşi fiindcă nu se cunoaşte. – Sănătatea este absenţa de orice credinţă fără conştiinţa ireparabilului.

Extremitatea spiritului este această absenţă cu această conştiinţă.

Gradul de neprielnicie în care trăim[49] poate fi judecat după rolul pe care-l joacă soarele în preocupările noastre[50], după *nerecunoştinţele* noastre[51]. Căci începem să gândim cam din clipa în care nu-i mai suntem recunoscători.

Inima noastră e propria noastră pedeapsă[52]; e vulturul lui Prometeu. Prin ea ne ispăşim fiinţa înlănţuită-n vreme şi-n împietrirea nefericirii, care este stânca noastră. Fulgerele lui Jupiter zac în noi, mânuite de mânia noastră. Căci prin doruri nesăţioase au aprins în noi înşine un foc ce ne mistuie măruntaiele şi sângele şi cugetul, şi duhul însuşi îşi făureşte cenuşa[53], neavând alt zeu decât pe sine.

…E stadiul subiectiv, şi deci cel din urmă, al mitologiei.

Ceea ce e josnic e ceea ce e mai adânc şi mai sincer în noi. Nobleţea pură e artificială, neverosimilă; în literatură, sufletele sunt creaţii de umplutură. Mărturisirile „înalte” ne inspiră o plictiseală de moarte; pe dată ce se strecoară, însă, în ele ceva din autenticitatea josniciei, interesul nostru se însufleţeşte şi le dăm crezare. Tot ce emană dintr-un eu trebuie să aibă ceva *de jos.* Singura scuză a sublimului este că el nu-i adevărat. De aici derivă vecinătatea lui cu ridicolul.

Când tristeţea s-a înstăpânit în clipe[54] şi te-nsoţeşte nu numai în cuprinsurile timpului, ci şi în presimţirile de veşnicie,

alcătuind materia[55] senzaţiilor tari sau fluturânde – e[56] ca şi cum, din începuturi şi până azi, numai tu ai fi încercat-o, că ea te-a aşteptat, grea de veacurile ce n-au trăit-o, ca prin tine să umple universul şi să-l îndolieze. Şi oricât ai şti că ea a fost otrava şi podoaba atâtor minţi şi duhuri, vreo alinare nu poţi afla. Căci descoperind lumea prin ea[57], îi dai, fără să vrei, întinderea şi preţul lumii. Şi apoi nu alţii ţi-au dezvăluit-o – ucenicie în tristeţe nefiind şi nici dascăli care să ne-o înveţe –, ci firea[58] ta a înfiripat-o din nespusul propriilor tale neîmpărtăşiri, din hărăzirea în a nu avea vreo parte în tot ce pare a fi.

Spiritul[59] atinge climatul libertăţii când se mişcă într-un univers în care orice sistem de referinţă este suprimat. El seamănă atunci unei alcătuiri aeriene al cărei unic sprijin este ubicua ei inanitate. Fără legături, fără rădăcini, şi fără superstiţia vreunei valori. O transparenţă mai pură şi mai liniştită decât inexistenţa; o desfătare în ultima subtilitate a lipsei de dorinţă, în cea din urmă palpitaţie a instinctului stins. Este o sete de extremitate ce înfrânge orice sete, un cer fără nouri deasupra unui pământ ce nu mai cere apă şi într-un timp vindecat de delirul succesiunii. Este un univers care conservă totuşi un sistem de referinţă: deşertul – şi-n care duhul, liber până şi de sine, coincide cu funcţia unui miraj.

Exerciţiul minţii nu poate avea decât o singură direcţie: de a stăvili inima în pornirea ei de a se împărtăşi din toate aparenţele firii, de a refuza lumea pe care o cere nesăbuirea sângelui. Furia acestuia însufleţeşte vinele universului-stârv. Domoli-va-o mintea – a cărei singură nostalgie e pacea sângelui[60].

Din fiece dorinţă naşte o aparenţă[61]; şi fiecare gând este o aparenţă mai puţin. Golul imens pe care-l desfăşoară în jurul nostru înaintarea cugetului răpeşte lumii spoiala ei de necesitate. Astfel ajungem, suprimând treptat obiecte, forme şi evidenţe, la o limită în care, perfect stăpân pe puterea lui de

anulare, duhul întrezăreşte că lumea ar fi putut să nu fie, fără ca el să lunece[62] pe panta distrugerii pe care lunecă totul. Desăvârşirea aceasta fatală în care toate s-au *săvârşit* – şi-n care sufletul n-are cu ce participa, culorile tristeţii sau ale bucuriei fiind lăsate-n urmă, ca stadii elementare şi impure – această desăvârşire e *singurătatea teoretică,* ultima putere la care se poate înălţa spiritul.

Credinţele făurite de oameni în voinţa lor inconştientă de iluzie nu tind decât spre a ocoli[63] rigorile şi consecinţele cunoaşterii de sine. Cel ce se dăruie unui „ideal" o face pentru a nu rămâne faţă în faţă cu sine. Privirea aţintită spre abisurile intimităţii paralizează avântul[64] creaturii. Astfel apare nevoia de a crede, adică de a fi ce nu suntem. E spaima de a rămâne cu sine şi de a nu şti ce să faci[65]. Egoismul e cel mai mare duşman al eului; e salvarea acestuia prin ceea ce nu e el, e născocirea de interese şi crezuri pentru a-l conserva, e degradarea lui până la obiect. Eul e o prăpastie din care ne scoate egoismul, adevărat instrument al necunoaşterii de sine şi unealtă anti-filozofică a vitalităţii. Eul este posibilitatea inconceptibilă a ceva ce nu e tot de a fi acest tot. Un univers lăuntric ce nu acceptă din cel de din afară decât *ideea* acestuia. Ca atare, orice este întru atât cât este, nu-l interesează în niciun fel. Când el ajunge să ia conştiinţă de sine, el nu se vede decât pe el însuşi şi – absenţa generală. Şi atunci cum nu s-ar speria de această extremitate în care l-a aşezat propria lui natură şi propria lui funcţie? Cum n-ar fugi cunoaşterea pe care ar avea-o de propria lui imposibilitate? Nimic mai puţin natural decât această cunoaştere, nimic mai potrivnic direcţiei fireşti a „vieţii". Că nimeni nu merge până la ultima lui margine fără să se primejduiască ţine de şiretlicul naturii care ne-a sugerat şi impus voluptatea mrejelor ce ne depăşesc. Orice atenţie la ce nu suntem este deficientă a duhului şi izbândă a veşnicei banalităţi a fiinţării. Cunoaşterea de sine creează un interval între eu şi lume pe care nimic nu-l mai poate umple şi care sfârşeşte prin a evacua **această** lume însăşi. Cine are încumetarea să facă abstracţie de teroarea dulce a obiectivităţii, pentru a-şi gusta refuzul şi a se desfăta în

ameţeala de a-şi fi sieşi divinitatea sa periclitată? La această extremitate apare o nouă primejdie: eul riscă să devină crez – şi să adopte în mare – eroarea pe care-a vrut s-o evite în mic. Căci până şi-n regiunea în care puritatea noastră se îngeamănă cu neantul ne pândeşte ispita mitologiei. Şi ce e mitul în zona aceasta în care credinţele nu mai sunt valabile? E răbufnirea sufletului, ce nu acceptă periferia ce i-a impus-o duhul. Sufletul vrea să creadă – e legea lui; duhul e precipitatul absenţelor de credinţă. Sufletul e agentul impurităţii, e factorul ce pătează[66] extazul intelectual cu urme vagi de simţire şi de lume. Înmărmurirea noastră într-o nefirească lumină e tulburată de un ţipăt îndepărtat al sângelui, protest material al sufletului, prin care acesta ne opreşte de la pierzania finală în indistincţia extatică şi de la absorbţia categoriilor într-o claritate, superioară transparenţei lor.

Dacă tot urâtul pe care l-am adunat în ani s-ar converti în energie, universul de-ar fi împietrit, l-aş pune în mişcare.

Cultivând prea mult dorinţe stoarse de miez, dorinţe obiective şi neutre, voi ajunge, în cele din urmă, să-mi suprim sufletul. Căci cum ar mai fi el într-o fiinţă distinctă de seducţia pantelor şi-a preferinţelor, ce nu se mai scoboară să *aleagă,* ci continuă a suferi într-un spaţiu fără culori, fără relief, infinit nul şi identic? Sunt un *orice* trist[67]; ultimul răsuflet[68] al tuturor prenumelor[69]; expirare în obiectivitate; menit unui destin intranzitiv, fără predicate şi fără ideal, şi-ntocmai ca un zero veşnic în care numerele gem neîndrituite în speranţa de-a se ivi vreodată[70].

Trebuie să aderăm la pământ, precum norii la cer: fără rădăcini – şi printr-o iluzie de jos.

Viaţa este un accident… permanent – şi care pare realitate doar prin alternanţa continuă a monotoniei şi ororii.

Durerile sunt incompatibile cu soarele – şi soarele le scoate pe toate la lumină. Tot ce am ascuns în nopţi, posibilităţile de suspin şi toate suspinele se întind deodată în văzul lui[71], razele i se frâng şi el zace, orbit de durerea noastră[72], în mormântul propriei sale lumini.

Cei ce nu împrăştie în jurul lor o mireasmă de ratare[73], cu greu se poate spune c-au trăit. Descompunerea e singura urmă pe care o lasă paşii vieţii[74], acest putregai ciudat al materiei. Creaţia şi distrugerea. Sunt direcţii diferite ale aceleiaşi substanţe ce se afirmă destrămându-se.

O zi în care n-am formulat câteva definiţii s-a evaporat fără leac. În afară de ele, n-avem niciun mijloc prin care să ne infirmăm neantul. Când mii din ele voi fi găsit morţii[75], îmi va părea că nu mai este important să mor.

Înţelepciunea este ultima oboseală la care ne duce exerciţiul în definiţii.

Plictiseala se furişează criminal în ţesuturile noastre şi ni le roade până la ultima fibră. Este o luptă secretă[76] în care trebuie să ţinem până la capăt şi-n care trupul plăteşte extravaganţa orgoliului nostru. Senzaţie de înot în puroi cosmic, atâta-i eroismul absurd al plictisirii. E drept că mai mult decât atât *ce* ar putea fi Urâtul? Un iad ce nu stă în putinţa Diavolului să-l imagineze[77] – dar pe care-l elaborează cu grijă ucigaşă demenţa lucidă a cărnii.

În fiecare din noi zace un profet. Obsesia viitorului care ne face să intervenim în real pentru a-l schimba toarnă un conţinut fals în senzaţiile prezentului. Cum toţi oamenii cred că au o misiune, toţi vor să îndrepte ceva dacă nu chiar totul. Nevoia

de-a *propune* cu orice preţ otrăveşte ritmul vieţii. Când ar trebui să trăim normal şi obiectiv şi în afară de timp ca plantele, noi înlocuim văzul prin viziune şi clipa prin clipele[78] ce o urmează. Orgoliul ce se alimentează din iluzia unui veşnic altceva, ce se sprijină pe răul ucigător al nostalgiei, face din zilele noastre o fugă spre nu ştiu ce reformă a ireparabilului etern în care ne-am născut. Profeţia emană dintr-o degradare a simţului pentru esenţial, din febra înlocuind cunoaşterea, din avalanşa de fioruri întunecând duhul. Decât, ea ţine de aparenţele omului tot atât de profund ca orice instinct. Căci a cere uciderea[79] profetului din nou, ce-i altceva decât profeţie? Niciun om nu e scutit de viciile tuturor oamenilor. Până şi cei ce propun neantul sunt de aceeaşi esenţă cu cei ce vor să modifice o primărie[80]. Doar o absenţă absolută de voinţă ne-ar pune în afară de semeni: profetul din noi ar fi omorât – şi noi am fi atât de deasupra firii încât n-am mai fi.

Nu există nicio soluţie pentru nimic, iată premisa de la care ar trebui să plecăm cu toţii în construcţia actelor şi a gândurilor. În realitate, tot ce facem şi gândim purcede din negaţia acestei premise. Existenţa umană, insolubilă în sine, se sprijină exclusiv pe idolatria Soluţiei, adică pe o concepţie *morală* a timpului. Fiece izbândă a vieţii este o criză a rigorii duhului.

Ce înseamnă a fi sceptic? A nu te crede centrul lumii. Dar e destul un moment de neatenţie, o clipă de fragilitate a conştiinţei, ca să ne reinstalăm deodată în cea mai veche şi mai vitală eroare.

Fiecare om – în clipele ce nu sunt luciditate, deci în quasi-totalitatea şiragului temporal – procedează ca şi cum ar fi începutul şi sfârşitul a toate ce sunt. Atenţia la limitele noastre e tot ce poate fi mai nefiresc; ea e în contradicţie cu reflexele şi cu actele. Omul este un fulg care se desfăşoară în absolut – afară numai de momentele în care îşi dă seama. Atunci se opreşte, atunci stă; nu se mai desfăşoară. Orice act este o sabotare a Divinităţii, fiindcă orice act – din moment ce-l

îndeplinim – ne pare tot ce poate fi mai important sub soare şi dincolo de el. Fără această iluzie, nu l-am putea îndeplini.

Între îndoială şi orice gest de orice natură, este o opoziţie mai mare decât între sinucidere şi căsătorie. A face ceva înseamnă a izola o posibilitate[81] şi-a o investi cu titluri speciale, a o promulga în necondiţionat, pe când în îndoială nivelăm diferenţele de relief pe care le percepe dorinţa noastră. De îndată ce preferăm ceva, *ne* preferăm – fără rezerva unui punct de reper care ne-ar umili condiţia prin exterioritatea lui. Şi chiar de n-am adera la ceva, orgoliul ne obligă să aderăm la noi înşine, el fiind totdeauna mai tare decât conştiinţa clară de sine şi de lucruri. Că uneori ajungem să ne vedem aşa cum suntem, într-un scurt popas în zădărnicie, această dezvăluire trecătoare e fructul unei crize, şi nu al unei situaţii normale a fiinţei[82]. Sentimentul importanţei noastre este mai repede vecin nebuniei, de care oamenii sunt mult mai aproape decât de luciditate. Trebuie, într-adevăr, să fii nebun, sau aproape, pentru a găsi o raţiune în ceea ce faci, pentru a sacrifica timpul vid unui act oarecare, când mintea îţi descoperă că orice ai face este fatal din rândul celor oarecare, că nici nu s-ar putea altcum. – De altă parte[83], această **n**ebunie suprimată, existenţa umană nu mai are nici interes, nici mister.

Prezenţa mea în lume e de a nu fi nicăieri. De orice mă separă ceva. Fiece simţământ e învecinat de ce nu-i el. Priveliştile şi obiectele îşi pierd conturul sub ideea absenţei lor[84]; văzul devine factorul distrugător al lucrurilor ce le vede; ochiul distruge ce nu va mai fi în ceea ce e; urechea aude icoana sonoră a lipsei de sunet. Iar dragostea se-mprejmuie[85] de moarte dintr-un dor de infinit – care o neagă. Desfăşurarea sufletului e anularea lui succesivă.

Eroul este un laş care sub influenţa fricii fuge spre primejdie.

E curios cum tristeţea, care are o infinitate de argumente şi o îndrituire covârşitoare, e, în acelaşi timp, calea cea mai directă şi mai sigură spre demenţă[86].

Frivolitatea sau renunţarea sunt singurele atitudini pe care le poate adopta un spirit dezrobit de iluzii. „Realitate" nu există, ci numai aparenţă sau neant. Amândurora te poţi dărui; n-ai nevoie să fii *serios,* căci nu operezi în *este.* A fi e un verb ce se conjugă în irealitate şi care-şi asumă demnitatea de substantiv doar prin orbirea dorinţei noastre.

Mi-e o imensă milă de tot ce există – şi de aceea n-am nicio speranţă. Firul timpului se deapănă ca un comentariu la un suspin făr' de-nţeles. Dorinţa de viaţă e-o nesfârşită[87] suferinţă prin care îndurăm, însă, tot restul suferinţelor.

Din tot ce este[88] plăcere şi durere în natură, omul a făcut plăceri şi dureri mai mari. Ce-i dragostea dacă nu o stoarcere a simţurilor şi-a simţirii de ultimul lor miez[89], o punere la teasc a trupului şi-a sufletului? De aceea în freamătele ei părem atât de plini şi în amurgul ei atât de goi. Insensibilitatea la plăcere şi la durere scoate pe om din univers[90]. O senzaţie în minus e o faţă a existenţei mai puţin. Istovindu-ne esenţa istovim implicit ceea ce pare a fi esenţă în fire. De aici vidul la capătul voluptăţii şi al chinului. Căci am dus plăcerea şi durerea departe, acolo unde ele nu se mai acordă cu lumea, fiindcă au întrecut rezistenţa simţirii şi a simţurilor.

Orice sentiment care înstăpâneşte eul îl transformă în centrul a tot ce există. De aceea, când ne aşezăm, prin efortul spiritului, în afara propriei noastre simţiri, aceasta-i micşorată până la anulare – şi cu ea iluzia noastră de absolut.

Sunt două pricini[91] ce ne împiedică să ducem un gând până la capăt, să-i urmărim meandrele şi să-i definim consecinţele: lenevia şi frica de banalitate.

Extazul şi scârba; fulgerul şi greaţa; soarele şi oroarea – prezente deodată, într-o năvalnică şi infinit norocos-nenorocoasă contradicţie, într-un acelaşi timp al unei apocaliptice răscruci! E bogăţia sufletului irezolvabil, ce din senin se dezlănţuie în furtună şi, cutremurat de valuri de fior, se căieşte că, învăluind tot spaţiul, n-are unde se mai risipi. E sfârşitul prin exces, nimicirea suprafirească, expirarea *deasupra* muzicii şi ultima rezistenţă a zăgazurilor. Pe când duhul se contopeşte cu tot ce a închipuit vreodată, cu tot ce-n lume era negaţia ei şi totuşi lumea însăşi…

Cred a fi întrezărit sub soare străluciri care lasă-n urmă soarele şi înseşi luminile sfinţilor, când fiece înfăţişare se preschimba în icoană de rai exasperat, când toate iluziile prin care sufletul a construit cerul deveneau realitate copleşitoare iar licăririle tainice se înălţau în flacără, mărite de nu ştiu ce foc ascuns. Atunci inima rivaliza cu lipsa de obiect[92] a infinitului, desfătarea unei dumnezeieşti singurătăţi întrecea absenţa de margini a dumnezeirii, plânsul propriului freamăt lăsa în umbră iureşul tuturor norilor ce s-au deşertat vreodată, iar materia năucită-n gol se subţia în geamăt bocindu-şi greutatea şi povara. De ce, Doamne, nu mi-ai prelungit osânda[93] acestei falnice întrevederi în toate prilejurile[94] vieţii, şi m-ai lăsat să fiu pe veci sub Tine şi numai din când în când deasupra Ta şi dincolo de Tine?

Indivizii – şi naţiunile mai mult decât ei – suferă de complexe de superioritate. Căci fiece ins şi fiece popor *se preferă* în mod absolut. Legea vieţii e excluderea totală a tot ce nu e ea. De aici purcede automatismul dispreţului care defineşte unanimitatea fiinţelor. Desfăşurarea întâmplărilor[95]

are ca rădăcină incompatibilitatea organică a inşilor, a triburilor, a neamurilor. Spectacol de chin ros de ridicol[96], ca orice derivă din sentimentul propriei importanţe în cadrul vastei zădărnicii. De la înfiripareа firii şi până acum, de la bâjbâiala viermelui până la ironiile conştiinţei, nu există niciun eveniment străin cuprinsului tristeţii. Obsesia grijilor zilnice sau apusul[97] unei împărăţii, gama ce se-ntinde de la necaz la oroare sau sublim, totul se-mprăştie şi se şterge în indistincţia nimicniciei. Istoria e un fleac tragic.

Când, odihnindu-mă-n mormântul zilnic, fac bilanţul încercărilor de fior ce mă împiedică să roşesc de a fi sau a fi fost, în afara singurătăţii şi-a amintirii dragostei, mi-am măcinat rostul mustrând lipsa[98] de folos[99] a celorlalţi prin exemplul propriei inutilităţi.

Mă afund în sterilitate ca-ntr-un extaz. Peste sânge sterp şi idei sterpe se-ntinde sterpiciunea amărăciunii. Zeama timpului e stoarsă şi-n clipe grele şi deşarte desfăşurarea sufletului în nimicnicire singură mai aminteşte înţelesul trecerii şi-al vremii.

Un gând moare când nu-l gândeşti mai departe. Dar tot aşa, el moare când l-ai gândit dincolo de marginile gândirii. Filozofia nu poate face abstracţie de mediocritate fără să se anuleze. Cugetul dus până la extremitatea putinţelor lui se neagă[100] pe el însuşi, îşi ucide puterile în contactul cu lumi susceptibile doar de poezie, muzică, tăcere, resemnare, extaz sau nebunie. Spiritul e un sălaş; un gând ce-l fuge rămâne descoperit, pierdut în spaţiu şi mai descumpănit decât absurdul simţirii. Dezertarea lui din ograda raţiunii e cea mai fecundă şi mai fatală întreprindere a raţiunii. Ispita ce şi-o întinde sieşi atinge adâncimea unui păcat[101] al curiozităţii.

A îndrăgi viaţa până la furie – şi a fi destituit din ea; a înşira bâiguieli patetice în lirismul admiraţiei şi a duce tristeţea

până la desfrâu! Şi a nu găsi niciun cuvânt în fire eufemizând năpăstuirile inimii! Numai nenoroc limpede cu care se îngeamănă crud dementa fericirii, iar spiritul plătind prin chin îngânările acestui echivoc!

Din credinţele pe care le-am încercat sau propovăduit vreodată mi-a mai rămas doar otrava lor, ce-mi umple sufletul cu o zeamă de sinucidere. Din fiecare crez am gustat numai ruina lui şi ruşinea de-a mă împărtăşi din infantilismul[102] unui „ideal" m-a-mpins spre voluptatea descompunerii lui, spre singura lui seriozitate, în faţa anumitor ochi nu străluceşte decât ceea ce moare, măsura muririi definind natura oricărui farmec[103].

Cum în fiecare om zace un călău şi cum fiecare îl întreţine cu un rafinament profund şi inconştient, singura cale a nobleţei este a-ţi face educaţia de victimă[104].

Când în orice semen vei vedea duşmanul tău de moarte, de-abia atunci vei fi sigur că nimeni nu-ţi va ucide sau pângări singurătatea.

Femeia e îngerul păzitor al propriei noastre sterilităţi[105].

Dacă fiecare din noi am cuteza să privim până-n fundul propriei noastre vieţi, uluiţi de atâta josnicie şi de inexistenţa celei mai mici câtimi de frumuseţe, curajul ne-ar lipsi să mai marcăm un singur act în cuprinsul timpului. Faptele noastre derivă din lipsă de nobleţe, din neştiinţă şi din vulgaritate. Prin istorie ne bălăcim nativ şi-apoi cu voia în spuma răului.

Atunci când materia e tristă de a se fi despărţit de Dumnezeu şi când împreună cu ea ne bocim[106] neputinţa de a ne reîntoarce-n El… Viaţa nu-i posibilă decât în funcţie de ce o depăşeşte; izvorul vigorii este în vis – şi începutul tuturor

visurilor noastre zace-n Dumnezeu, fantomă iniţială [107] spre care se-ndrumă toate decepţiile noastre pentru a se nega pe ele însele în iluzie.

Am găsit mii de motive care să mă lege de pământ, dar niciodată deodată, ci înşirându-le în cursul zilelor, niciunul n-a fost destul de tare şi de convingător ca să-mi ucidă ispita nepământului sau să micşoreze măcar prestigiul despământenirii.

Atât din contradicţiile lăuntrice, cât şi din cele teoretice nu ne salvează raţiunea, ci un minimum de cuviinţă, de mediocritate ancestrală. De am rămâne pradă nouă înşine nu ne-am mai regăsi niciodată.

Tristeţea nu este teamă[108], ci *nevoie* de nefericire; e presimţirea tulbure şi devorantă a unei voluptăţi în nenoroc.

Un astronom constata prezenţa vieţii în Marte, din a fi crezut a identifica[109] anumite fenomene de descompunere la suprafaţa planetei. Deducţia lui e cea mai profundă deducţie[110] care s-a făcut vreodată asupra vieţii, e cel mai simplu şi mai revelator dintre raţionamentele care spun tot. Căci tot ce viază are un singur semn: necesitatea ineluctabilă[111] de a nu mai via.

Omul a făcut din activitate un principiu de distrugere mai mult decât de creaţie. Hărnicia a convertit-o în blestem, munca în rău şi graba în afurisenie. Omul este o furnică bestială.

A concepe moartea până şi în rai, iată extremitatea ce-o atinge curajul gândului amar, limita spre care se îndreaptă refuzul nevinovăţiei şi viziunea climatului de vină dureroasă în

care se mişcă inima.

Uneori înţeleg tot ce se leagă de existenţă, dar niciodată nu mi-am desluşit ce-nseamnă existenţa însăşi. Niciun labirint al gândurilor nu mi-a părut suprem inaccesibil, dar am rămas întotdeauna năuc şi aiurit în faţa acestei evidente neînţelese şi nedemonstrabile: eu sunt[112]. Conjugarea lui *a fi,* a verbului cel mai banal şi mai enigmatic, este o încumetare absurdă, un salt zilnic şi mortal al minţii, care gândit până la capăt ar descreiera spiritul cel mai cumpănit. Noi nu ne trudim în treburile vieţii decât dăruindu-ne trup şi suflet unduirilor ei. De-am pleca de la o analiză a lui *este,* ne-am împotmoli[113] pe veci în pragul întâiului act. Trăim cu toţii absolut în *formele* existenţei, căci de ne-am opri la temelia ei, la ce este, ne-am pierde echilibrul minţii şi curajul vreunui gest; mirarea ne-ar săpa încrederea nebunească în viitorul timpului, mirarea ar deveni nebunie. *A fi* ni se impune ca o ultimă necesitate, pe care cu toate astea n-o vedem. Căci nu există nici o raţiune ca existenţa să fie, niciun argument pentru „existenţa" ei, niciunul pentru a noastră. Motivele ce le invocăm sunt pretexte, un joc puţin onorabil în faţa luminii duhului. Şi-această lumină se turbură, se dezmembrează de-ndată[114] ce eul îşi repetă sieşi: eu sunt, eu sunt – ca şi cum începutul conjugării în genere, al sugestiei de viaţă, ne-ar pune deodată, cu elementele cele mai simple ale cunoaşterii, în nulitatea acesteia şi-n nulitatea ca atare.

Un om n-are „suflet" decât în măsura în care poate exagera. Dând contururi neverosimile lucrurilor, umflându-le până la marginea din urmă, până ce devin simboluri; împrumutând fiinţelor dimensiuni ce depăşesc cadrul rezistenţei omeneşti[115]; făcând din stările şi capriciile noastre fenomene cosmice; ridicând bucuria sau mâhnirea la rangul de principii diriguitoare; înălţând bătăile inimii la puls de univers; creând prin cuvinte o legislaţie cel puţin comparabilă Tablelor Legii; invitând[116] fiece clipă la duel cu veşnicia şi îngrijind delirul cu migală de grădinar – iată acte d e umilire ale evidenţelor materiei. Când preţuim lucrurile în „justele" lor proporţii, până şi trăsnetul e mediocru. Exagerarea e semnul nostru de prezenţă în lume. Un suflet *la locul lui* este un suflet care n-are loc în spaţiu; un suflet este nebun sau nu este.

Cu toţii trebuie să fugim de ispita căsniciei în lume, de senzaţia blândă de a ne găsi *acasă,* învăluiţi de îmbâcseala unui interior. Aripi nu cresc duhului decât în scârba de cămin, de vatră, de căldură. Există ceva mai nobil decât desfătările aiuririi? Din viaţă nu ne-mpărtăşim decât prin exerciţiul din păcate nicicând deplin consumat al sinuciderii raţiunii.

Asupra dragostei m-am gândit cu o necruţare mai mare decât Ecleziastul, dar am reuşit totuşi s-o îndreptăţesc ca singurul mijloc de respirare într-o lume pustie de aer, ca singurul suflu în înmărmurirea deşertului, ca un protest smintit al plinătăţii noastre împotriva golului din afară şi-a iminenţei golului din lăuntru, ca unica iluzie prin care infirmăm vacuitatea ştiind că aceasta va izbândi totuşi în cele din urmă[117]. Căci ea-i străduinţa supremă de a nu trece pragul deşertăciunii, de a nu accepta siguranţa zdrobitoare a acesteia, e o iluzie efectivă-n timp ce ne împiedică de a păşi înainte de vreme în absenţa care-i chemarea noastră finală. Dacă femeia răsare pe cărarea pustiirii noastre de noi înşine este ca să ne oprească mersul grăbit, ca să ne domolim paşii în fuga spre predestinarea cruntă. Fără farmecul ei am luneca în linie dreaptă spre ţinta fatală; oferindu-ne dragostea, ne ducem spre fundurile firii prin *ocol.* Pentru Adam, ca şi pentru noi toţi., Eva e drumul cel mai lung. Spre moarte.

Dacă există ceva supranatural, crâncen, nefiresc, de ordinul aproape al vrăjitoriei şi al blestemului, este insul parcurgând spaţiul care îl refuză şi gândindu-se fără întrerupere la sine, la treburile, la necazurile şi la însemnătatea lui. Faptul că fiecare din noi din zori în noapte se poate afunda în obsesia lui însuşi, că eul devine în conştiinţa acestui eu însuşi mai important ca soarele, ca pământul şi cerul, este un mister mai copleşitor[118] decât singurătatea aştrilor sau procesul latent al demenţei. Şi acest mister se agravează cu atât mai mult, cu cât, dându-ne seama de absurda noastră înfumurare cosmică, de nimicnicia punctului nostru în spaţiu, continuăm cu mai mare tărie în a ne proiecta ca singura

realitate pentru lume şi pentru noi[119]. Nimic, niciun argument şi nicio claritate nu ne împiedică de a fi centrul a toate. Când umblăm prin peisaje, în care prezenţa noastră n-are nicio necesitate, care simţim a nu fi fost nicidecum prevăzută de natură, ce ne face să ne învârtim în preajma noastră şi din stările fluctuante ale aşa-zisului suflet să facem materia însăşi a tot ce este? Taina eului e mai zdrobitoare decât toate obscurităţile şi mai insondabilă decât tot ce-a născocit teologia în planul insolubilului. Mintea ne spune că eul e nimic – iar acest eu ne răspunde – cum? nu ştim – că el e totul. Impersonalizarea noastră – care-ar fi concluzia normală[120] a oricărei reflecţii filozofice – este refuzată de tot ce e mai normal în noi. Niciun argument şi nicio filozofie nu ne pot împiedica să nu fim totul pentru noi înşine. În orice direcţie am lua-o, drumurile toate duc spre noi, ca şi cum eul nostru ar fi Roma istoriei noastre. Dacă vieţuim este fiindcă o orbire absurdă şi divină face din zădărnicia noastră o Cetate eternă. Neputinţa metafizică a eului de a nu fi eu e cheia însăşi a existenţei, cheie ce nu deschide intrarea spre niciun mister, fiindcă ea-i misterul însuşi.

Când printr-o sită ideală cernem existenţa de tot ce este, ultima etapă a regresiunii ne îngăduie să concepem nimicul. Cum se întâmplă că ajunşi la acest punct, nedefinibil în cuprinsul raţiunii şi imemorial în timp, nu mai suntem în stare să imaginăm existenţa? Creaţia lumii e de neînchipuit; eternitatea ei, tot aşa[121].

Ajunşi aici, mintea îşi suspendă funcţiunea , şi-n somnul ei întrevede un neant ce visează din veci universul. Reluându-şi însă exerciţiul, ea găseşte în durere singura probă pentru existenţa lumii şi imaginează astfel din nou această existenţă.

Privind[122] răutatea oamenilor şi absurditatea evenimentelor şi răsfoind paginile istoriei, triste până la necuviinţă, ajungi a nutri o nostalgie, reprezentată de ambiţiile spiritului: nostalgia banalităţii.

Dacă tot ce e în noi obsesie a grijii, a necazului, dacă toată energia ce o cheltuim pentru măgulirea eului minor le-am canaliza spre purificarea lăuntrică şi-am hrăni cu ele un dor ce depăşeşte lumea, intensitatea pe care-am atinge-o ar desfiinţa[123] religia. Cum în mod normal fiecare om este pentru sine singurul său idol, cu cât mai mult[124] n-ar deveni el idol pentru Dumnezeu? Oare nu e în puterea noastră să ne facem adoraţi de obiectul adorării noastre, să-l depăşim până şi pe Dumnezeu?

Putinţa de a ne imagina orgoliul dincolo de limitele îngăduite de raţiune e resursa[125] intermitentă ce ne apără de dizolvarea în evidenţele scepticismului. Când ultimul grăunte de nebunie ar dispare, îndoiala n-ar ucide numai sunetul, ci ar desfiinţa până şi materia, din absenţa căreia ar face groapa noastră. Căci orice luciditate transformă în mormânt obiectele prin care vrem să ne-nălţăm. – Nebunia de a crede că existăm şi care ne face să ne proiectăm în utopia[126] realităţii e o forţă metafizic irefutabilă[127] pe care raţional o combatem cu mii de argumente şi cu niciun rezultat. Îndoiala roade fiece celulă a viitorului în parte şi face din timp un cancer, pe când instinctul fiinţării[128], urmând drumul contrar, plămădeşte veşnicia. Conflictul[129] între ce ştim că suntem şi ce suntem fără să ştim[130] e irezolvabilul însuşi – şi care ridică demnitatea omului la echivocul tragic de măscărici între două imposibilităţi.

Uneori îmi pare a fi cel mai mare erou ce a fost vreodată, din a fi luat hotărârea absurdă[131], ce-ntrece nebunia şi orice aventură pe care o fiinţă a-ncercat-o: hotărârea de a trăi pe pământ.

Zădărnicia nu este o impresie sau rezultatul unei consideraţiuni asupra lumii, ci lumea însăşi şi legea sub care noi o înţelegem.

Când mă gândesc la toate revoltele ce le-am încercat vreodată, că n-a fost ceva în domeniul firii sau al închipuirii c[ar]e să nu-mi răzvrătească cugetul sau simţurile, că tot ce se desfăşoară între banalitate şi oroare a fost izvor de protest şi de-nviforare, că niciun om nu mi-a contrazis scârba activă de om şi până şi îngerii mi-au însângerat gândul – şi apoi că toate aceste revolte au trebuit înăbuşite, ascunse sub masca filozofiei, atenuate de îndoieli şi de o grijă de distincţie sau demnitate, îndulcite de frica de patetic sau de ridicol, că port în mine atâta ură nerealizată, atâta răzbunare neîmplinită, atât haos ratat şi-atâta anarhie stăpânită, când mă gândesc la toate aceste revolte îmi dau seama ce dezastru presupune resemnarea, scepticismul şi dezinteresul de oameni. Nicio răzvrătire nu moare în noi, dar toate răzvrătirile trebuiesc înfrânte, fiindcă niciuna nu-i posibilă, fiindcă niciuna nu îndreaptă nimic, totul fiind de îndreptat. Astfel, neputând schimba în niciun fel felul însuşi al lumii, a trebuit s-o accept pe de-a-ntregul ca să nu pier de amar sau să mă fac de râs.

A accepta lumea din teama de ridicol înseamnă a ridica buna cuviinţă la nivelul unei demnităţi metafizice[132].

Curgerea timpului, cu amestecul ei de monotonie şi de surpriză inutilă, sugerează imaginea unui refren ireversibil[133].

Istoria materiei era anonimă şi fără dată înainte de apariţia durerii. Acesta-i singurul eveniment prin care însemnăm momentele altcum ireperabile ale vremii, altcum goale şi serbede. Lipsa de cronologie a raiului îl transformă într-un simbol vid, căci noi n-avem facultatea să ne reprezentăm ca realitate absenţa oricărei suferinţi. Cum să făurim icoana unei vieţi ce nu se contrazice pe sine şi extazul intemporal al existenţei suprem împăcată cu propria ei identitate? Durerea este suflul genial al materiei, este ispita luciferiană în banalitatea veşniciei, e timpul ce se naşte din spasmul clipelor sale, ce se izolează şi îl depăşesc, e diferenţa de nivel în

tentaţia de continuu al mediocrităţii cosmice, durerea este spaima de lumea omogenă a îngerilor, spaima de fidelitatea lor fără oboseală şi sarcasm, durerea este în fine suprema imaginaţie a materiei, ce face din chin o aspiraţie, spre a nu se anula în Paradisul trist şi monoton al superiorităţii faţă de păcat.

Când, umblând printre oameni, ajungi din nedreptate în nedreptate să înţelegi Nedreptatea[134] însăşi, imensitatea ei copleşitoare te face prea anarhist ca să mai crezi în anarhie. Atunci visezi un Diavol infinit tehnician care-ar subtiliza materia în exploziv[135], şi cu un chibrit salutar ar arunca-o în neantul din care s-a înfiripat. De la Principiul Binelui nu mai avem ce spera. Căci acel Dumnezeu pare un sobol ce s-a ascuns de lumina ce-a făurit-o, încredinţând-o Necuratului, care s-a obosit de ea. După chipul cui am fost făcuţi[136]? Biblia trebuie revizuită; mituri negre vor trebui să-nlocuiască poveştile clare ale asemănării noastre cu Făcătorul şi dacă nu suntem în stare a ne zidi o ursită dreaptă, zidurile acestei lumi – în care nimeni nu-i la locul lui vor trebui dinamitate[137]. Revolta duhului, dusă până la capăt, odihnă nu-şi găseşte decât în cenuşa Facerii.

Orice crescendo – al inimii sau al gândirii – atinge sublimul şi sfârşeşte în oroarea lipsei de gust. Tragedia, care nu păstrează anumite limite, e iritantă şi falsă. Pateticul nu mai este durere, ci interpretare a durerii. Totul este să ne oprim la timp. Beethoven însuşi devine bombastic şi sforăitor. Extremitatea, în niciun fel, nu este o categorie literară; culmile noastre nu sunt materie de expresie. Numai mediocritatea este externă – şi dintre oameni toţi eşuează afară de cei neutri, de cei care n-au „luat parte”, de cei care au îndurat timpul şi variaţiile lui. Revolta duce la fund, ca şi nemângâierea[138] rece. Umanitatea propriu-zisă[139], aceea care a suportat jugul existenţei, e compusă din oamenii călduţi pe care Dante îi oprea să treacă Acheronul, şi-i osândea să rătăcească dincoace de iad şi rai.

„Infernul” e mai verosimil decât viaţa cea de toate zilele; „Purgatoriul” plictisitor e ca o aluzie la existenţă. „Paradisul” e ilizibil şi neverosimil, ca orice paradă a fericirii. Trilogia lui Dante e exemplul viu al neputinţei[140] omului de a suporta mântuirea fără plictiseală şi cea mai mare reabilitare a Diavolului conceputa vreodată de-un creştin.

Din a nu putea fiecare din noi imagina decât propria sa viaţă derivă singurătatea totală şi incurabilă a fiecăruia. Lucrul cel mai greu de închipuit este că *altul* există. Noi ne comportăm[141] ca şi cum ceilalţi ar fi, şi niciodată că sunt *[sic!].* Omul este impenetrabil omului, iar insul reduce universul la respiraţia unui singur suflet. Obsesia de sine e faptul fundamental din care decurg toate erorile vieţii – şi posibilitatea ei. Senzaţia propriei existenţe e singurul dat absolut al eului; fără ea edificiul lumii s-ar evapora[142] ca o nălucă. Dar această senzaţie, privită din afară de sine nu e mai puţin o nălucire, pe care însă nu e în putinţa noastră să o anulăm printr-un examen lucid. Ea persistă ca unică realitate; o rezistenţă la nefiinţă, din care purced toate aspectele în care ne învârtim şi toate neînţelesurile în care ne complăcem. Şi oricât ne-am supune firea la exerciţiul analizei, prin nicio strădanie raţională n-o s-ajungem să aruncăm lumină în rădăcinile eului, care emană dintr-o senzaţie de ireductibilă[143] realitate şi constituie zona de iraţional pe care nicio minte n-o poate reduce la o funcţiune a sa. Punctul nostru de plecare, închegarea firii individuale, emergenţa fiinţării noastre ne rămân interzise; putem face abstracţie[144] prin gând de tot ce-am adăugat prin el, dar izvorul prin care se adapă senzaţia de-a fi niciun raţionament nu-i în stare a-l seca. E o poticnire supremă, care ne măguleşte orgoliul şi ne umileşte cugetul.

A atribui sufletului activităţile[145] spiritului; a ridica sentimentul la rangul de categorie şi fiorul la funcţia de

judecată; a evada din logică într-un univers cardiologie… Iată elementele haosului! Ce să mai pună frâu dezmăţului simţirii şi al sângelui? Tablele legii deodată au fost sfărâmate în spaţiul cugetului; nicio limită, nicio margine alunecării mahmure sau văpăii; niciun popas suspinului sau zâmbetului. Eşti trist, pământul şi cerul sunt triste; eşti vesel, cu tine râde întreaga materie. Sufletul generalizează cu viteza la care nu s-a ridicat nicio deducţie vreodată; un freamăt trage concluzii de care se înfricoşează silogismul. Ce-i mai subiectiv în noi devine ca prin farmec legea şi materia lumii; capriciul colorează lucrurile mai[146] repede şi mai violent decât cea mai definită învăţătură despre ele, iar în clocotul unei toane universul se aprinde şi se stinge cu un arbitrar subit ce sperie până şi pe părtaşul unui hazard drăcesc. Sufletul se răsfaţă în propria-i substanţă cu indecenţă inspirată; din priveliştea ordinei raţionale, el e o târfa sublimă, care înfrânge prin exces moravurile spiritului şi pângăreşte bună-cuviinţa clarităţii. Sufletul n-are reguli şi dintre desfrâurile sublunare el e cel mai mare şi mai indomptabil.

Când aerul ar evacua spaţiul, tristeţea l-ar umple încă, ea care răspândeşte[147] în tot ce este mireasmă de tot ce nu-i şi compune în lume un fel de cuprins îndoielnic ce pare totuşi o realitate în visul acestei realităţi.

Dorinţa spânzură pe om deasupra nimicului unanim, până ce secându-se îl face să cadă în finalitatea ultimă a gravitaţiei, în acel nimic[148].

Nu există niciun colţ sub soare sau sub noapte în care să ne tolănim cu osteneala de orice dor, ci doar o vacuitate supraterestră pe care ne-o îmbie muzica pentru a ne mângâia de un pământ imposibil şi de un cer deşert. Este un tărâm intermediar între două goluri şi care le rezumă undeva la intersecţia unei duble improbabilităţi. Căci pământul nu-i mai sigur decât cerul – şi astfel ce mai aspiră-n noi alunecă spre o nesiguranţă ce participă din amândouă.

În mizerie omul doreşte indispensabilul; în indispensabil, necesarul; în necesar, superfluul, în superfluu viciul – iar din viciu recade în mizerie. Acesta-i ciclul fiecărui ins în parte şi al omenirii în genere. Toţi paşii pe care-i facem ne duc spre propria noastră anulare[149], extremitatea spre care tindem când nicio condiţie nu ne prieşte şi [nu] ne place. Visul ultim al oricărei fiinţe e raiul, dar fiece faptă a ei este negaţia lui. E ca şi cum tot **ce** e plămădit din pământ şi din suflet ar dovedi o inaptitudine organică spre fericire şi cumpăt, şi ca şi cum peste mănunchiul de vremelnicie din care se îngeamănă ceea ce-i fiinţă ar pluti o umbră de afurisenie şi de drăcească nestatornicie. Vinele, nervii, fiecare celulă în parte sunt trestii în care vuiesc fioruri smintite pe care omul nu le poate aduna într-o fâşie de înţeles. Atâta vreme cât rămânem în lume trebuie să întindem mâna Diavolului; e capitularea fără care nu se poate respira. Dincolo de lume, Dumnezeu ne va întinde poate braţele, dar respiraţia nu mai are nici sens şi nici loc. Viaţă propriu-zisă nu există decât în absenţa paradisului. Aceasta-i singura axiomă a existenţei. Restul este libertate…

În clipa în care oamenii nu-şi vor mai fauri chipuri cioplite, se vor ucide unii pe alţii până la ultimul. Când vor ajunge la acest stadiu nu-i în putinţa noastră s-o întrevedem. Rezultatul însă sigur al devenirii istorice este că ei nu pot trăi fără idoli, fără cult, fără orbirea adoraţiei. Fie că se închină fantomelor religioase sau celor politice, năuciţi de simulacrul de absolut al unui B fetiş, al unui zeu sau al unui partid, ei trebuie să-şi plece cugetul în faţa a ceva. Nu există niciun obiect şi nicio idee care să nu fi fost în decursul timpurilor, măcar pentru o clipită, ţinta supremă a gândului şi-a inimii. Toate aparenţele au ţinut locul rând pe rând divinităţii. Instinctul de rob ce zace în fiece creatură a făcut din aspectele creaţiei realităţi tiranice sub care şi-a încovoiat mândria. Există un singur moment în istorie fără un şef, fără un ideal, fără o nălucă? Înseşi epocile de dezagregare au transformat decadenţa într-un mit şi s-au prosternat în faţa lipsei lor de viitor. Cei ce nu cred, cred în faptul de a nu crede; îndoielile hrănesc întocmai ca şi certitudinile. Omul este fiinţa dogmatică prin excelenţă. Nimic

nu suportă el mai greu ca scepticismul steril, universal, tolerant şi amar-zâmbitor. El vrea sânge în tot ce face şi nădăjduieşte[150], el vrea sânge ca să aibă iluzia că nu s-a înşelat, că iluzia lui e serioasă şi indiscutabilă. Când conversaţia, cu arta ei de-a domoli adevărurile şi a le reduce la simple convenţii ale traiului împreună, riscă să sfarme fundamentele siguranţei zilnice, atunci apar profeţii, şi mulţimea îi urmează, şi urmându-i ia armele. Discuţiile încetează: ca prin minune, adevărurile se instalează ca pentru vecie, ironia devine fatală şi te primejduieşte. Chipul cioplit – cu ajutorul poliţiei sau al ideologiei – înlocuieşte pe foştii regi, împăraţi[151], pe fostele legende şi pe foştii stăpâni.

Cu greu ne putem închipui haitele umane rămase deodată fără nicio superstiţie. Ce lege, ce cod şi ce stăpânire le-ar mai putea ţine în loc? Sfârşitul neamului de oameni, dacă nu va fi prilejuit de un cataclism din afară, se va produce cu ocazia – imposibil de prevăzut, dar totuşi posibilă şi chiar sigură – a dispariţiei ultimei superstiţii. Când ultimul viţel de aur va fi dărâmat, nicio forţă nu va mai opri haosul. Dar câţi vor fi fericiţii care să contemple agonia celui din urmă chip cioplit?

Din putreziciunea tainică a organelor se încheagă o melodie pe care o simţi în suflet. Şi-această melodie e Tristeţea. Cum creşte ea şi moare, noi uităm că purcede din meteahna trupului şi-i dăm astfel nume[152] din vocabularul simţirii, o botezăm cu însuşirile inimii, fără să ne dăm seama că-n fiecare celulă geme un suc înveninat[153]. Că ne-nşelăm[154] asupra obârşiei oftatelor *[sic!],* că nu putem a tălmăci direct beleaua *[sic!]* miezului nostru, că niciun chin al măduvii n-are arătare nemijlocită şi limpede, ci că toate cer a fi cernute prin suflet, pare a lămuri de ce ce-i mai aproape de noi înşine nu intră în lumina conştiinţei decât prin ocolul cuvântului, în care totul este clar şi de departe, până şi putreziciunea noastră imediată.

A nu găsi în cuprinsul firii nici măcar un fir de iarbă sau un grăunte de nisip cu care să te simţi solidar, iată infinitul pe de-a-ndoaselea al singurătăţii.

Singura activitate legitimă în lumea-n care-nveţi că nimic nu e de făcut în lume e plânsul[155]. Dar cum cuviinţa şi istovirea lăuntrică au secat izvorul lacrimilor, ne mai rămâne doar să însoţim înşiruirea actelor[156] cu un suspin nevăzut şi care ne consumă din puteri mai mult decât parada instinctelor şi nebunia dorinţei. Suspinul prin care ni se scurge vitalitatea! Este vreo oboseală mai mare şi mai îndrituită decât aceea de a ne plânge rostul până ce în noi nimic nu va mai fi de plâns, până ce ochii vor orbi de absenţa lacrimilor, în al căror izvor ne-am înecat din naştere?

Atât iubirea cât şi ura de oameni acordă prea multă importanţă omului. Religia greşeşte ca şi cinismul; Iisus exagerează ca şi Diavolul. În fiecare făptură zace bunătatea şi răutatea în aceeaşi măsură. Un suflet curat n-ar putea vieţui nici măcar o zi[157]; existenţa e posibilă datorită compoziţiei noastre impure. În climatul vieţii, îngerilor le cad aripile, iar noi când credem a ne înălţa rezistăm doar căderii, care-i legea nescrisă, dar veşnică a tuturor făpturilor. Şi dacă înţelepciunea ar avea vreun rost, atunci ea ar fi lunecarea-n stil, în nepăsarea rece a ducerii la fund.

Existenţa este mai repede o convenţie decât un vis. Ne-am înţeles *între noi* să ne comportăm ca şi cum ea ar fi şi să persistăm cu fidelitate într-un legământ ce nu ne aduce decât dureri şi spaime. Se-ntâmplă însă că acestea, rezultate dintr-o irealitate, să fie suprem reale – şi astfel ajungem să sancţionăm acordul iniţial cu atribute de vajnică eficienţă. Suferinţele[158] cărnii şi neliniştile duhului strigă după realitate, îi cer violent adeverirea. Oricât mintea s-ar împotrivi, ele izbândesc. Durerea reclamă suportul firii; noi trebuie să i-l dăm, sacrificând consideraţiile teoriei. Lumea a intrat în câmpul conştiinţei cu prilejul întâiei dureri; înainte nimic n-o înregistra – şi era ca şi cum n-ar fi. Cu cât suferim mai mult, ea ni se dezvăluie mai furios existentă, până ce durerea o învăluie complet şi i se

substitue, ca la urmă să nu mai fie. Durerea a creat-o şi a anulat-o.

Când pe niciun tărâm [...][159] de fapt sau aparent, şi-n niciun colţ al globului înnămolit în păcat şi în blestem, nu găsesc vreun izvor de har, ci numai desfigurarea lucrurilor alături de inimi dărăpănate şi peste tot aceeaşi lipsă de iveală[160] a aceloraşi taine vrăjmaşe luminii – o sete de înmărmurire mă cuprinde de mi-aş împietri bocetul ca o stâncă grunţuroasă sfidând ploaia şi vântul şi mâhnirea. De ce este tot ceea ce pare a fi spre a nu ne fi de nicio priinţă? Şi de ce tot ce se întâmplă nu-i decât o pată pe mândria noastră şi-ntreg universul doar o minciună funestă a eului? Şi de ce soarele mai răsare când toate gândurile noastre îl dezmint şi cu el împreună se dezminte răsuflarea noastră? O să-mi azvârl în spaţiu slovele ca-n rătăcirea lor fără de noimă nimeni să nu le mai poată culege într-un înţeles, să se sfârşească astfel sârguirea de-a-nfrânge vasta uimire sau[161] de-a uşura geamătul duhului uluit în întinderile nemângâierii şi nicio minte vreodată să nu mai adune vocabularul slobozit în vid pentru a mai găsi vreun nume vreunui lucru din lume şi lumii înseşi, ca totul să revină la vremea când niciun cuvânt nu limita vreo fiinţă, ca totul să revină la nespusul general, în care zăceam când nu purcesem încă spre fala zadarnică a graiului.[162]

Facultatea de a defăima universul e cel mai mare dar pe care spiritul l-a făcut vreodată inimii neconsolate.

A fi întocmai ca un epitaf sceptic ce a evadat, din dogmatismul cimitirului, în lume…

Tot ce nu tinde spre puritatea Nimicului este îmbibat de o crâncenă vulgaritate, dar cu cât tindem spre El, cu atât poftele în noi reacţionează şi ne readuc mai vajnic în întinăciunea[163] existenţei. Setea de absolut poartă în infinitul ei umbra

aproximaţiei, şi nimic nu e mai aproape de limita noastră superioară ca instinctul animalităţii la pândă. Orice soluţie în afară de viaţă este prinsă în mrejele vieţii.

În lumea aceasta există doar două forţe potrivnice, care neutralizându-se creează echilibrul aparent şi instabil ce îngăduie simulacrul de viaţă în care ne desfăşurăm: nebunia şi poliţia.

Orice nu e viziune pură a neantului e construcţie în vânt. Universul e ţesut de hărnicia[164] smintelii. Artă, stat, religie, iubire şi ură – forme ale aceleiaşi neştiinţe. Cosmogonia este fructul unui imens fior al ignoranţei.

De la ispita pierzării ce răsare din sfârşeala interminabilă a câte unui andante, toate creştinismele nu ne pot opri[165]. Căci risipirea sufletului e cel din urmă cuvânt al nobleţei.

Fiecare om nu face cauză comună decât cu sine însuşi.

Acele ameţeli ce ne deschid deodată în temniţele spiritului o poartă spre nu ştiu ce lumi şi ce ne lasă apoi fără niciun folos pe pământ, victime ale acelei întrevederi[166]. Sau când deodată acelaşi pământ se despică sub picioarele noastre sigure fără să mai putem întrevedea sub noi altă putinţă decât căderea în absenţa tuturor lumilor posibile.

Nimic nu sperie pe om mai mult decât timpul pur. Dacă vacanţa unei Duminici ar fi prelungită o săptămână, două săptămâni, o lună, dacă toţi oamenii ar fi siliţi să privească fără ocupaţie desfăşurarea vremii şi nuditatea[167] existenţei ca atare, până şi omorul[168] le-ar părea de-o banalitate înfricoşătoare. Fără hărnicie, fără sudoare, fără absenţa de

probleme a meseriei şi a „idealului”, pe un pământ vid ca un rai fără extaz, fiece clipă ar lua dimensiuni[169] de interminabil coşmar. Omul trebuie să *facă* spre a nu *vedea; orice* e preferabil *totului;* actul e semnul prin care sufletul înfrânge şi înăbuşă infinitul; o Duminică fără capăt, există vreo închipuire care s-o conceapă? Dumnezeu n-a pedepsit pe om azvârlindu-l în iadul de toate zilele; l-ar osândi însă iremediabil de i-ar întinde sub paşi orizontul calităţilor negative ale paradisului. Însuşi gânditorul cel mai lucid nu întrezăreşte[170] decât accidental existenţa pură, existenţa fără obiect şi fără laturile timpului. O biată fracţiune de minută pe fiecare zi – şi de a cărei cutremurare se înspăimântă şi o fuge[171]. Luaţi-i omului darul sudorii – şi el se descompune sub văzul imediat. Chinul este ocupaţia fiecăruia, meseria lui esenţială. Suprimaţi-l – şi istoria s-a încheiat[172].

Noi nu ne punem în condiţia de-a prinde adevărul, de-a îmbrăţişa lumea într-o viziune fără iluzie decât dându-ne seama că posibilul nu mai e posibil, că orice putinţă este suspendată, cu ochii de mumie aţintiţi pe veci deasupra vremelniciei şi cu inima ce nu mai bate. Fiece speranţă osificată înseamnă un adevăr în plus.

Existenţa este fructul[173] unei utopii. Şi utopia este credinţa în clipe, sminteala naivă a succesiunii. Ce se mai poate adăuga universului ca el să fie de îndurat[174]? Vremea, care creează şi nimiceşte, care nu înmulţeşte cu nimic ceea ce este, ci anulează rând pe rând forţele ce par a aduce cu ele noutatea absolută – vremea este pocirea tragică a eternităţii, e icoana inutilă a nemiş**cării.** Adevărul este că nimic nu se întâmplă, că nu de vreun folos a trăi acum sau oricând, că fiece clipă oglindeşte iremediabil ceea ce e de-a pururi, că universul e o lespede pe care timpul scrie un epitaf din începuturi, şi sub povara căreia zac toate inimile ce-au fost vreodată şi care s-au înşelat nedescifrând înţelesul funebrei evoluţii[175].

Traiul împreună şi în sine al oamenilor nu e posibil decât

prin atenţia absolută ce-o acordă ei cauzelor secundare. Pentru a vedea natura intrinsecă a unui eveniment şi pricina lui esenţială ar trebui să se dezlipească de el şi să-l privească din afară. Dar atunci, prinşi[176] în mrejele, în primejdiile nepărtinirii, n-ar putea să mai acţioneze; reflexele le-ar lâncezi; gestul ar deveni olog. Evenimentele toate ar fi justificate – iar fără preferinţă niciun act nu ajunge realitate. Viaţa înfloreşte în periferiile adevărului.

Nervii-mi sunt frânghii de lacrimi pe care se întind rufele istoriei.

După ce-ai negat tot ce se poate nega sub soare – începând cu soarele însuşi…

Orice zgomot, ce-nfrânge neantul şi liniştea lui concepută de minte, mă încremeneşte ca un cutremur universal. Spaima este reflexul oricărui act de existenţă, umbra fiecărui obiect al firii, fenomenul natural şi coexistent Creaţiei, faţa invizibilă a Facerii.

Tot ce nu are un accent de durere – o privire, o vorbă[177], o carte sau o voce – mă plictiseşte de moarte

Ceea ce face din ură o senzaţie de o atât [de] bolnăvicioasă voluptate este beţia de singurătate şi mândria sângeroasă de-a fi stăpânul şi apoi ucigaşul inimii tale şi al tuturor inimilor.

Dintre toate pasiunile care stăpânesc sau au stăpânit omul, cea mai absurdă, mai incontrolabilă şi ireductibilă la un înţeles oarecare este pasiunea pentru Dumnezeu. Să fie ea fructul unei dezarticulări a spiritului, al unei înnebuniri a simţirii, sau perversiunea ultimă a nostalgiei? Atâta căldură a inimii, risipită într-o înfrigurare fără obiect! Niciunul din elementele minţii nu presupune[178] temperatura la care trebuie să încolţească

sămânţa unei atari ispite şi niciun argument al duhului clar nu îndrituieşte înfierbinţeala spre o culme raţional absentă. Născocirea lui Dumnezeu este pata pe care sufletul o înscrie în istoria minţii.

Sterilitatea lăuntrică e mijlocul cel mai sigur de apărare împotriva nebuniei.

Suspinul ca negaţie a progresului[179]...

Noi trăim cu toţii într-un indefinit ce se termină[180] în fiece moment, într-o suspensiune fără orizont – şi icoana vieţii noastre nu-şi găseşte loc în niciun înţeles şi-i ca un punct după o conjuncţie.

În îndoielile cu care am zeflemisit simbolurile nobile ale acestui univers gol, am lăsat totuşi neîntinată Cununa clasică de spini, ca pentru a încorona ironia şi-a îmbrăca scepticismul cu un veştmânt patetic.

Dumnezeu este o boală a inimii noastre. Nevoia de-a găsi un reazim a făurit această proptea nesigură ce sprijină fiinţele slabe şi neputincioase să-şi susţină slăbiciunea. Cei tari – cei ce-şi duc în spate nesiguranţele şi au curajul propriei lor netemeinicii – se află pe veci în afară de El; ei trăiesc fără superstiţia vreunei majuscule, ştiind prea bine ce greu e oricărei vietăţi, chiar atunci când ea s-a ridicat la nivelul gândirii, să niveleze conceptele sau lucrurile la şirul de realităţi substituibile, în cadrul generalei neînsemnătăţi.

O cetate şi cu atât mai mult o inimă nepopulate de idoli sunt simboluri de deşert şi dezolare. Totul în noi cere – şi plăsmuieşte – relieful unui chip cioplit. Grăuntele de absolut ne e însămânţat[181] în însăşi înfiriparea fiinţei; el preceda sângele. *Ceva* trebuie să fie *totul,* iată postulaţia[182] inconştientă a

făpturii. Felurimea formulelor prin care exprimăm bunul suprem oglindeşte aceeaşi pornire adâncă sub diversitatea aparentă a expresiei. Dumnezeu sau zeii; statul sau civilizaţia; autoritatea sau progresul; naţiune, clasă sau individ; nemurire sau rai pământesc – feţe diferite ale eternului Viţel de aur. Dorinţa de a izola un concept dintr-un şirag abstract sau un obiect din lumea concretă, şi a-l încununa cu majusculă, e fructul unei sete adânci; rezultatul ei: Istoria. Din înlănţuirea universală, cineva sau ceva trebuie să se ridice la neatârnare[183]; un inel trebuie să nu se mai lege de celelalte. Este protestul inimii împotriva determinismului. Undeva în trecut, în viitor sau în visul prezentului, omul improvizează negaţia oricărei improvizări. El creează un simbol de libertate de care totul *depinde.* Astfel îşi asigură el confortul în cosmos, astfel îşi înşală el slăbiciunea.

Absolutul, care izvorăşte din tot ceea ce-i mai profund în noi, e fardul ce-l întindem peste vacuitatea noastră şi a lucrurilor, e latura superficială a adâncimii noastre, e nimbul metafizic al laşităţii noastre esenţiale. Dumnezeu nu-i decât fuga de lumina incurabilă şi stearpă a acestei lumi, e refugiul nostru într-o obscuritate caldă şi germinativă, infinit productivă şi inaccesibilă, e apărarea noastră de ispitele ce ne mănâncă şi, ne rod şi care ne-ar dezvălui un adevăr irespirabil şi un văzduh fără mângâiere. Tărie nu avem îndeajuns ca să îndurăm a fi munciţi de viziunile văzului clar.

Sănătatea perfectă a raţiunii contemplând nimicul de peste tot şi[184] tovărăşia spiritului[185] cu vidul de pretutindeni sunt fatale sufletului. Atunci născoceşte el pe Dumnezeu, şi toate ale lui surogate terestre, pentru a-şi menţine cumpătul, ce din raza minţii e meteahnă şi smintită făurire.

Există un apostolat negativ, dar nesfârşit ispititor, şi care consistă în voluptatea de-a pricinui ruina unui mit sau, în cel mai rău caz, a asista numai la ea. Dărâmarea construcţiilor false sub care oamenii îşi adăpostesc zilele şi-şi întreţin minciuna viitorului cere o tehnică simplă: revelarea şubrezeniei formale a „adevărului” şi-apoi prin sarcasm şi invectivă

destrămarea elanului ce l-a susţinut. Un mit este o eroare sprijinită pe caloriile sufletului. Acestea, micşorate şi secătuite, scot şi mai mult în iveală nulitatea arhitecturii logice pe care au animat-o.

Ce rost are precipitarea ruinii miturilor, când nimic nu poate opri râvna mitologică a omului, când toată devenirea nu-i decât o substituire ineluctabilă de ficţiuni ce se impun cu înflăcărare şi teroare, şi se descompun apoi ca să facă loc altora? Un rost are totuşi: spiritul nu respiră cu adevărat decât în momentele de decadenţă ale unui mit, când nicio credinţă nu mai susţine absolut o instituţie şi când aurora altei credinţe nu s-a înfiripat pentru a ne subjuga cu lumina ei colectivă şi falsă spre a ne paraliza singurătatea, jocul inteligenţei sau exerciţiul capricios al amărăciunii.

Fiecare clipă este un supliment de josnicie cu care durata îşi hrăneşte curgerea.

Pata pe care un ceas petrecut între oameni o lasă în suflet niciun an de singurătate n-o poate şterge, iar cea lăsată de o viaţă[186] de respiraţie-n comun nu e destulă vreme în iad sau rai ca s-o uităm.

Faptul cel mai greu nu e de a face ceva, ci de a trăi. Dificultatea este de esenţă, nu de accident. Fiecare ne găsim o treabă – căci vieţuirea e superstiţia actului – dar a fi *ca atare este* un exerciţiu[187] de chin, o mistuire fără ieşire. Revelaţia existării ne încurcă pasul, ne taie suflul şi ne încremeneşte în mijlocul unei lumi fără orizont. Neajunsul fiinţării nu-i un rezultat al anilor copţi şi tomnatici, ci o meteahnă de origină, este izvorul însuşi din care ni se alimentează lipsa noastră de temei. Această revelaţie a faptului pur de a fi devine astfel un echivalent de păcat originar, etern reînnoit în noi prin funcţia însăşi a timpului.

Când n-ai crezut că-n lume ţi se cuvine ceva, te-afunzi în somnul fiecărei nopţi cu-o osteneală de proscris.

De moarte ne apără toate instinctele; de viaţă, însă, nu ne apără nimic. Între două rele, poziţia noastră apare insolubilă.

Perspectiva lipsei de suferinţă a morţii ne îngrozeşte; dar actualitatea de suferinţă a vieţii este groaza însăşi. Să născocim o altă lume în afară de una şi de alta? Omul n-a făcut altceva de când gândeşte şi suferă. Ceea ce a adăugat peste ele e rostul – şi eşecul lui.

Când mintea îşi închipuie toate rugăciunile ce s-au pierdut în spaţiu, reduse la biete vibraţii de banalitate; toate puzderiile de zei surzi risipiţi în cerurile[188] rândurilor de mitologii; imensa înflăcărare a cugetului pentru legende improbabile; sângele vărsat pentru ridicole aproximaţii – atunci universul pare un abator universal al iluziilor iar sumedenia copleşitoare a acestora ia forţă de substanţă şi de singură realitate.

De la gestul cel mai zdrobitor la cea mai volatilă evidenţă, de la mersul fatal al împărăţiilor la micimea arbitrară a unui oarecare necaz – tot ce s-a petrecut până acum putea să nu se-ntâmple sau să se-ntâmple altcum. Ideea contingenţei radicale este însă atât de cutremurătoare, încât de frică să tragem ultimele ei consecinţe ne refugiem în cultul sorţii şi al necesităţii, înţelepciunea nu-i altceva decât spaima decentă de aceste consecinţe – şi negaţia premisei lor.

*

După cum privim lucrurile – fie printr-un cuget rece, fie prin reacţiunile inconştiente[189] ale simţirii – poziţia noastră în lume se schimbă total. Este imposibil ca după o analiză nepărtinitoare să nu ne vedem micimea radicală, precum este imposibil ca sub imboldul ascuns al firii noastre să nu ne considerăm centrul şi ţinta a toate. Diferenţa între gând şi

acţiune e o prăpastie[190]. Căci nu e niciun punct comun între a-ţi da seama şi-a fi. Dacă fiecare om n-ar fi pentru el însuşi ultimul om, adică încoronarea finală a timpului, aderenţa la evenimente şi acte ar fi atât de slabă, încât intervalul între intenţie şi faptă ar căsca un abis de pasivitate şi uimire ce-ar reduce viaţa la o vacanţă fatală. Taina vieţuirii rezidă în neputinţa de a duce până la capăt evidenţa ne însemnătăţii noastre. Iraţionalul ce rezistă unei atât de vădite deducţii conţine sâmburele ireductibil al fiinţării[191]. Conştiinţa că suntem nimic şi comportarea noastră ca şi cum am fi orice ne expun unei dualităţi esenţiale, ai cărui irezolvabil[192] defineşte, în intensităţi diferite, fiinţa fiecăruia.

Fiinţa, în care nu zace ca germen sau ca actualitate echivalentul tuturor adjectivelor de care dispune vocabularul, este numai aproximativ vie. Nobleţea neprihănită[193], străină de gama vastă a josniciei, dac-ar exista într-un ins, l-ar face mai stupid decât o josnicie pură. Căci nimic nu e mai nenatural ca maimuţa înger. Puritatea riscă să fie goală, să comunice doar cu aerul şi irealitatea, pe când josnicia e totdeauna profundă[194], :dacă n-ar fi decât că-i solidară cu adâncimile firii[195]. Cum în fiecare din noi, întrucât suntem cu adevărat **vii,** coexistă cele mai contradictorii însuşiri, ceea ce ne desparte[196] este numai precumpănirea unora asupra altora, şi nu o esenţă ireductibilă.

Educaţia şi laşitatea ne-au obişnuit să nu vedem decât ceea ce am vrea să fim, nu ceea ce suntem. Superstiţia „frumuseţii morale" a construit un om superficial[197]. Când, însă, ajungem a fi nepăsători la modelul după care-am dori să trăim, atunci nimic din ce credeam a nu mai fi nu ne rămâne străin. Vulgaritatea, meschinăria, pizma şi tot ce se leagă de clocotul ascuns al sângelui devin elementele reale ale sufletului în care ne bălăcim cu mai multă patimă, fiindcă n-avem curajul să le mărturisim, decât în idealurile „nobile". – Omul nu e în regulă cu sine decât necunoscându-şi doza de josnicie. Dar cum ea e nesfârşit mai mare decât înclină a crede cea mai sinceră luciditate, cunoaşterea de sine rămâne o problemă insolubilă. –

Psihologia a fost inventată pentru iadul din om, pentru laturile neonorabile ale tendinţelor lui nobile, cărora neputându-le da de fund, ea-şi continuă exerciţiul ei interminabil întocmai ca şi iadul.

Iisus a putrezit pe cruce numai trei zile; noi o viaţă întreagă, iar acel Dumnezeu, etern şi imuabil, mai mult complice decât autor al Facerii, şi-a compromis desăvârşirea în întâia ei zi, de când a luat parte la descompunerea generală în timp. Teologia cugetelor rănite închipuie o divinitate infinit coruptibilă, ce-şi roade ea însăşi substanţa după chipul şi asemănarea omului, în cer am proiectat până acum numai suprafaţa inimii. N-o fi el însă tărâmul ideal al tăvălirii[198] noastre-n tragedie, şi nu spaţiul unei eternităţi râncede[199]? Păcatele noastre n-au ce să mai îndrepte la icoana Diavolului; ele au însă căderea[200] să învigoreze banalitatea[201] unei serbede divinităţi. Căci până când Necuratul se va bucura singur de toate prerogativele sufletului, până când va rămâne el singura oglindă în care să ne vedem ascunzişurile şi tăria mândriei? Este ca şi cum tot ce e mai bun şi mai rău în noi, tot ce e mai adevărat am fi proiectat în el – şi când să-i plăsmuim duşmanul şi stăpânul, neputincioşi şi istoviţi am făurit o imagine firavă din atributele anemiei noastre. Vom mai găsi puteri[202] să-nfiripăm în fine un Dumnezeu?

Dacă printr-un miracol, speranţa ar supravieţui soarelui[203], nimic nu s-ar schimba în[204] mersul lucrurilor, ea fiind miracolul însuşi[205], singura forţă ce urneşte clipele şi le dă cuprins şi înţeles. Dispariţia[206] ei reduce aştrii la" decoruri zadarnice şi face din lumină şi din întuneric feţele echivalente ale aceluiaşi neant." Din perspectiva vieţii ca atare, disperarea e păcatul cardinal faţă de care omorul şi-ntregul şir de vicii sunt prilejuri fără consecinţă. De aceea, „binele" e tot ce răsare din speranţă; „răul" – tot ce o neagă. Un ucigaş, fascinat de viitor, rămâne încă făptură morală; un înger, obsedat de nulitatea timpului, se aşază pe ultima treaptă în ierarhia

căzăturilor.

Şi ce înseamnă a spera? A asocia ideea de posibil cancerului universal; a fi victima falnică a unei sugestii de tămăduire în incurabilul vădit; a-ţi lega ochii în non-sensul luminii; un joc de-a baba oarba deasupra prăpastiei.

*

Plictiseala este mucenicia celor ce nu trăiesc sau mor pentru o credinţă[207].

*

Toate actele vieţii noastre sunt cruzimi faţă de semeni[208]; numai sinuciderea este o cruzime faţă de sine.

Eroul în genere este o fiinţă impură ce nu-şi poate face seama; astfel el riscă totul în afară şi-n plină conştiinţă; el vrea să se distrugă, dar îi lipseşte curajul capital al luptei cu sine şi-al nimicirii proprii. El se sacrifică, fiindcă are nevoie[209] de justificarea din afară a hotărârii lui de a nu mai fi. Eroismul este o formă obiectivă de sinucidere. Un patetic exterior.

Sinucigaşul e stăpânul absolut al propriei lui vieţi; eroul e încă sclavul lumii din afară; el vrea să se prelungească în alţii, să fie exemplu rodnic, pe când cel ce-şi pune capăt zilelor s-a ridicat la demnitatea singurătăţii; el a învins pe veci atracţia vulgară a utilităţii. Iisus, hulit, scuipat şi răstignit, n-a cunoscut desigur acel fior al supremei desolidarizări[210] ce l-a mânat pe Iuda spre ultima consecinţă. E drept că Iisus n-a fost un adevărat erou, fiindc-a înviat, şi nici Iuda un sinucigaş model, fiindcă a trădat. Sunt prea multe temeiuri la rădăcina actelor lor. Idealurile şi oamenii i-au pus prea adânc în mişcare[211]. Astfel exemplul vieţii lor e prea plin de motive ca să fie concludent. Dar cine e de vină că eroarea pietăţii şi a hulii l-a făcut clasic?

O minte filozofică trebuie să respingă ca vulgară; orice idee de propăşire.

Viaţa face din fiecare din noi un proscris şi din fiece semen un călău.

Toate[212] treburile acestei lumi nu sunt moduri, ci *mode* ale timpului. Şi timpul însuşi pare a fi doar o modă a eternităţii. Devenirea e-o demodare continuă a existenţei. Cu toţii ne-nvârtim între frivolităţi tragice, noi înşine oferind exemplul tipic al acestui echivoc. Şi cum rostul a tot ce e e să devină modă şi să iasă din modă, moartea rămâne în afară de nestatornicia uşuratecă şi se izolează ca unică excepţie în farsa generală. Sublimul trece; bucuriile se usucă; spaima însăşi descreşte; – numai moartea scapă de[213] certitudinile improbabilului. Căci în fiece joc singurul lucru serios e sfârşitul jocului. Cât dănţuim nu ne vedem petele de sânge pe mâini; hora odată isprăvită, viaţa a devenit simbol vid[214] şi ne pierdem înainte de-a fi avut vreme pentru remuşcare.

Umanitate nu există decât în climatul blând şi înţelegător al îndoielilor. Învăluind sufletul şi lumea într-o dulce destrămare ce nu se mai gată, ele ne apără de brutalitatea crezurilor şi de intoleranţa inerentă oricărui delir. E drept că fanatismul este motorul istoriei; dar ritmul ce-l impune el evenimentelor şi oamenilor este plătit atât de scump şi rezultatul atât de firav, încât o disoluţie interminabilă e infinit preferabilă epilepsiei[215] eterne a falsei reînnoiri. Pe când scepticismul îngăduie şi-ndură nebunia fiecăruia, fanatismul converteşte în normă furia individuală. Instinctul convulsiv devine autoritate; patologia, lege. În religie, în politică, în morală el creează absoluturi monstruoase, surogate sanguinare ale divinităţii. Oricine crede în ceva fără rezervă şi fără frică de eventualitatea vreunei întâmpinări devine sclavul propriei lui inspiraţii sau sminteli – şi o primejdie[216] directă pentru cei din jur. Căci omul cu adevărat rău este acela care nu se îndoieşte de propria lui credinţă, căruia „adevărul” i-a apărut printr-o minune, prin neputinţa lui de-a cumpăni valorile. Cine n-are simultan un surâs şi-un rânjet pentru „idealul” său se aşază în

mod necesar în afara spiritului! Numai o evlavie ironică faţă de[217] râvnele noastre ne poate salva de la vulgaritate. Prin consecinţele ei, o credinţă necontrolată e mai bestială decât cea din urmă patimă. Aceasta poate duce la remuşcare; pe când cealaltă mână sigur la intoleranţă. Latura mârşavă a tuturor aderenţelor la viaţă…

Este ceva necuviincios în orice ideal[218].

A avea un suflet pornit spre răzvrătiri[219]; a urî convulsiv injustiţiile de sub soare; a te cutremura sub suflarea bestială a semenilor[220]; a fi înjunghiat de rânjetul ucigaş al creaturii şi a afurisi Creaţia, solidificare prea vizibilă a ideii de nedreptate; – … şi, dintr-un rest de filozofie şi din învăţămintele experienţei, a nu putea face nimic, a renunţa la actul de revoltă, a capitula în nemângâiere şi-n consolările deşertăciunii.

E toată contradicţia între reacţiunea[221] spontană a firii tale şi încremenirea rezultată din reflecţie şi din dezabuzare. – Lucifer a fost cel mai puţin filozof înger. Aripile lui n-au fost ostenite de-un zbor lucid; cunoaşterile lui nu i-au istovit prospeţimea, din care răsare naivitatea sublimă al oricărui protest. Un înger fără experienţă, pradă nobilă a unor amărăciuni curabile. Căci a crede că se poate îndrepta ceva, că făptura şi facerea pot fi rânduite într-altă ordine este a cunoaşte doar amarul temporal şi a închipui la capătul lui o ieşire ce nu-i iluzie. Tovarăşii lui care au rămas în sânul Atotputernicului, *ei* sunt cei ce au ştiut totul, fiindcă ei au cunoscut zădărnicia oricărei ispite, ei sunt acei ce se odihnesc în somnul dulce al veşniciei ireparabile, oblăduiţi de căldura etern searbădă, dar sigură a aripilor lor reacţionare. Ei sălăşluiesc încă în binele învechit al lui Dumnezeu, în *răul* nostru.

A răsturna lumea nu putem; a o accepta şi mai puţin. Acest conflict este formula de viaţă a pământului, al cărui ireparabil ia caracter de singură soluţie.

Oamenii se împart în două categorii: în cei ce trag consecinţele actelor lor şi în cei ce nu trag nicio consecinţă. Pe

unii, blestemul îi face[222] să plătească totul; pe ceilalţi, norocul îi scuteşte. Această discriminare absurdă a sorţii poartă numele de injustiţie. Ea desparte – fără vreun criteriu ideal şi fără necesitate morală – pe muritori. Unii veghează pe-un aşternut de ghimpi; alţii visează pe unul de petale. Osânda este iraţională ca şi fericirea. Pe fruntea cartilaginoasă din măruntaie e scris[223] ce va să vie, şi, după cum ne este să ne-mpleticim în zdrenţele existenţei sau să purtăm cunună[224], avem de urmat un drum de vină sau de fală[225], de care n-avem vreo răspundere sau merit. E ca şi cum în lume n-am fi venit la timpul nostru şi nu ne-am găsi vreun loc pe seama noastră[226], meniţi nedrept la noroc şi nenoroc; un joc de păpuşi, în care nu ştim cine zgâlţâie sforile, încât surâdem prostesc la gesturile noastre, spre a uita ridicolul naşterii, aiureala vieţuirii şi năucirea deznodământului.

Cantitatea de amar ce zace-n fiecare n-o traduce nicio cifră, şi mai puţin o definiţie, ci doar acele priviri fără obiect, grele[227] de o tânjire rece, şi care plutesc pe ruina tuturor rosturilor.

Când nu găseşti în tine nici[228] un temei şi niciun izvor de mângâiere, deznădejdea altora te lasă rece, o priveşti neputincios şi-ţi pare de ne-nţeles. Mila, rezultată dintr-o însângerare imediată a simţirii devine cu timpul abstractă; te doare suferinţa a tot ce este, dar n-o mai simţi pe-a nimănui. E o linişte[229] în care şi o lacrimă ia proporţii de zarvă, e o nepăsare în care şi o părere de rău ia înfăţişare de bâlci. E neputinţa de a-ţi mai închipui inima[230].

Orice formă de nostalgie închide în sine o aspiraţie inconştientă, voluptuoasă şi vag-dureroasă după dispariţie. E răul prelung al sufletului, pradă în visul unui alt sălaş decât viaţa[231], lihnind după un mai inefectiv pământ şi mai vecin petic[232] de inexistenţă.

Fiecare ins fiind pentru el însuşi[233] nu un univers în mic, ci universul însuşi, lupta dintre oameni[234] seamănă unui apocalips înăbuşit, convenţional în aparenţă[235], dar infinit tragic în adâncime . A te ţine în rând cu ei înseamnă a face dovadă de o inimă de piatră, de o nesimţire câinească şi de o astfel de tăbăcire a epidermei şi a minţii[236], încât te întrebi dacă, din moment ce continui a fi, nu faci şi tu parte din hoarda generală, pe cât de crudă, pe atât de ridicolă. Fie în învălmăşeală, fie spectator, respirarea[237] acrului nemilostiv al vieţii este mărturia unui suflet de fiară[238], cu colţii mai mult sau mai puţin tociţi. Orice fiinţă vie din moment ce-şi acceptă vieţuirea îşi merită osânda.

Există totuşi o diferenţă în defavorul *[sic!]* omului: pe când orice animal de pradă este prada unui alt fel de animal, omul rămâne pradă a omului. Cain şi Abel prefigurează întreaga istorie; e *[sic!]* simbolul a tot ce a urmat. Duşmănia e cuprinsul fiecărei clipe a timpului. Şi cum ar fi altcum, când fiecare om este pentru el însuşi obsesia supremă, când orgoliul este un eufemism al bestialităţii şi ceea ce nu-i el[239], primejdia mai gravă a falsei modestii? În afară de acei ce renunţă la toate, prin asceză, prin sinucidere, prin sfinţenie sau prin dezgust, în afară de cei ce se pătează de propriul lor sânge – restul oamenilor compune turma de ucigaşi banali, prin care ne plimbăm oboseala şi scârba, până ce[240] privirile şi actele lor ne vor istovi tăria de a ne mai împărtăşi din vreo soartă.

Neîndestulare – cuvânt ultim al pământului şi-al inimii. Nimic aici jos şi nimic dincolo în înălţimi nu poate ogoi dorinţa sau umple vagul ce împrejmuie[241] miezul stors al traiului. Urâtul – cu senzaţia de avânt zvântat şi de aripi deşarte – stârneşte în încheieturile fiinţei o patimă a pierderii în ceva ce-i afară de orice. În lume până şi sublimul se mucegăieşte, căci fiece faţă a ei adevereşte zădărnicia ce pătrunde peste tot, cu excepţia inexistenţilor[242] impermeabile ale geometriei – disciplină insensibilă deşertăciunii. Niciun rost plăsmuit de om

sau găsit de el gata sub soare nu poate da îndestul setei ce ne roade şi ce-i prea mare pentru puterile noastre şi putinţele firii. Căci totul în noi se naşte spre a fi neîndestulat; – şi această dramă a virtualităţii îşi află expresia veşnic reînnoită[243] în tristeţe[244], răspuns al fiinţei noastre la lipsa de obiect a lumii şi a inimii.

A fi mort nu dovedeşte[245] nimic. Dar a-ndura[246] timpul într-o înmărmurire lipsită de cuvinte; a-ţi simţi sufletul ferecat şi cu el limba[247], ochiul şi urechea; a trece pe lângă slove, privelişti şi glasuri ca-ntr-un cimitir al stupidităţii; a zace sub lumină şi sub noapte cu nepăsarea unui oftat surd, sinistru şi etern mut; a şti că sângele nu răspunde nici unei zvâcniri a Creaţiei; că nicio sevă din lume nu se strecoară prin căile rosturilor tale; că trupul se reazimă în spaţiu ca o statuie decapitată şi irosită, al cărei simbol nimenea nu-l caută şi nici nu se scoboară spre a-l întrevedea; a bâigui o rugăciune fără slove ca un vierme lihodit[248] într-un univers de piatră; a nu găsi destulă zeamă în pustiul mădularelor[249] pentru a cerne o lacrimă; a-ţi târî mormântul ca un melc cochilia; a bate la porţile mintii pentru ajutorul vreunei idei şi ideile să-şi întindă aripile ca ciori moarte pe lipsa de păşune a creierului; a scormoni întinderile inimii[250] şi a nu afla decât spuza fostelor simţiri şi-o ultimă pâlpâire a vremii; a fi martorul stingher al acestei stingeri, când cea din urmă rază frântă din soare putrezeşte pe tărâmul vrăşmaş lui - aceasta înseamnă că a fi mort nu dovedeşte nimic, şi că a muri înseamnă totul.

Cel ce n-are darul supunerii şi nu-şi poate pleca nici cugetul şi nici simţurile unui rit intelectual sau unei ordini din afară, cel ce vede până şi-n utopie sau apocalips un program, iar în orice fel de ideal sau ficţiune o prefiguraţie de paragraf – aceluia nu-i rămâne decât chinul mândriei[251]; cu un singur punct de sprijin: suferinţa[252]; cu o singură referinţă: singurătatea. Haosul ar fi intolerabil fără posibilitatea de reper închisă în imediatul şi în certitudinea durerii. Aceasta e

concretă şi sigură. Din ea, *ceva* va trebui să se ivească[253]. Şi-această aşteptare a nu ştiu cărei iviri dă o iluzie de cumpăt sufletului vag divizat de tot ce nu e el. Este în acelaşi timp[254] o năpustire spre mântuire şi-o opintire împotriva ei. Contradicţia se neutralizează într-un prezent al nimicului, amestec de estetică a haosului şi de elevaţie a amărăciunii.

Este cu neputinţă a accepta vreo lege a lumii; de altă parte, e imposibil a deveni tu legea ei. – Conflictul acesta împins la capăt are un singur deznodământ: sfârşitul omului.

De ce ideea că fiinţa asta de nimic este menită nimicirii, ca o concluzie închisă deja în irezolvabilul premiselor ei şi nu printr-un accident al naturii, ne doare mai mult decât descoperirea inexistenţei lui Dumnezeu? Nu oare fiindcă universul va rămâne singur fără să-şi mai *ştie* suferinţa? Izbânda absolută a destinului mut şi orb ne îngrozeşte mai mult decât poruncile conştiinţei.

Muzica mi-a terciuit instinctele, voinţa şi nervii. Efectul ei s-a mărit sub imboldul delicvescenţei generale cu nume de Viaţă[255].

Orice act de viaţă este un act de preferinţă, este o aparenţă convertită-n idol. Individul alege ceva şi refuză restul; naţiunea, care-i o abstracţie, în ura împotriva altei naţiuni, devine concretă, vie, trăieşte, iar omul, opunându-se necontenit lui însuşi şi naturii, se hrăneşte dintr-un conflict care, la urmă, îl defineşte. *Vietatea* este prin esenţă negaţia obiectivităţi!. Când ajungem să acordăm lucrurilor şi fiinţelor preţul lor intrinsec, independent de interesul nostru, înseamnă că ne-am aşezat în afară de rândul lor, că impulsul gesturilor noastre nu mai vine din ceea ce e viu. A nu împărtăşi iluziile tribului, prejudecăţile naţiunii, fascinaţiile omului, a fi stâncă gânditoare, a fi purificat prin obsesia devitalizantă a nepărtinirii, a-ţi face din instincte răscoapte izvor de voluptate

rece, nedegradată de vreun freamăt, a nu mai îngădui în duh complicitatea nici unui fior, a învinge gustul şi dezgustul, revolta şi resemnarea – iată condiţiile primordiale ale unei judecăţi, neîntinată de ceea ce-i în noi[256] cetate, naţie, reformă, viitor şi întreg restul de minciuni, inerente patologiei existenţei. Iată ce e poate condiţia adevărului. Decât, ea te pune în conflict cu toţi şi cu toate – şi recazi astfel în situaţia pe care ai învins-o şi-ai negat-o. Ea te obligă să te preferi, când nimic nu te mai îndreptăţeşte şi nimeni nu te mai acceptă. Nepărtinirea devine ideal, pasiune; te aruncă astfel, printr-un ocol, în şirul actelor pe care le-ai refuzat. Orice poziţie, chiar aceea împotriva vieţii, e infectată de viaţă. Stările contradictorii se deosebesc prin cuprins, iar nu prin înfăţişare. Doi duşmani sunt acelaşi om în două feluri. Numai[257] cel ce organic e în afară de orice, cel ce reuşeşte în mod naiv să nu trăiască, numai acela e alături, dedesubt sau deasupra firii. Până şi faptul de a face consideraţii asupra vieţii dovedeşte afinităţi tainice cu ea. Obiectivitatea e un ideal mai greu de atins decât sfinţenia, fiindcă a fi obiectiv înseamnă a fi în conflict cu toate atributele şi surogatele vieţii, respirând totuşi – pe când a fi sfânt presupune un acord cu o lume ce am creat-o, a mea sau a lui Dumnezeu, un pământ zvârlit în cer – pe care îl prefer, care mă satisface absolut. Obiectivitatea e tot ce poate fi închipuit mai în afară de nevoia de mântuire, această transpoziţie nobilă a reflexelor noastre şi a refuzului de a vedea lucrurile aşa cum sunt. A vedea ceea ce este aşa cum este – e moartea, a vedea ceea ce e aşa cum ar trebui să fie – viaţa.

Nepărtinirea absolută e una şi-aceeaşi cu moartea; *idealul nepărtinirii* e-o formă a unui orgoliu pervers[258] însetat de inaccesibil[259].

Existenta omului are ceva infinit înduioşător. Un animal ce-a învăţat să râdă şi să plângă şi care a plătit atât de scump exerciţiul acesta aparent contradictoriu, dar în fond identic. Ideea că materia va supravieţui tuturor lacrimilor[260] ce au fost vărsate, ce nu s-au scurs în Dumnezeu, ce s-au uscat în timp! – Şi dac-ar fi să visăm[261] un istoric imaginar şi inuman, ce la plinirea vremii ar scrie povestea tărâmurilor, la capitolul om ce ar avea de însemnat? Desigur nimic mai mult decât: o

vietate[262] ce a ieşit pentru un scurt timp din rândul celorlalte vietăţi[263] prin râs şi plâns, al căror folos şi înţeles nu face a le descifra.

Deosebirea între a fi şi a nu fi este aceea dintre greaţă şi absenţa ei.

Naţiunea este forma pe care a luat-o păcatul originar, sprijinit de poliţie[264].

Societatea – multiplicarea pe planul ordinei a Căderii iniţiale, neîndestul de puternică pentru a eterniza[265] haosul.

Fiece clipă din viaţă este o cruzime inconştientă[266]. Cineva, de care nu ne dăm seama, suferă undeva înaintarea noastră-n timp. Istoria universală nu e atât conflictul între tirani şi victime, cât o anulare reciprocă între călăi. Şi ce e *istoria* fiecărui ins? E nostalgia mielului să devină lup, e moralitatea pe de-a-ndoaselea a Fabulei. Căci fiecare fiinţă nu visează decât colţii ce nu-i are.

Evlavia învăluie inutilitatea lumii în taină, pe când plictiseala ne-o dezvăluie[267] goală pentru totdeauna. Când nu e niciun folos în mersul general, când el nu ascunde nimic, nici măcar pacostea unui înţeles ca-n tragedie, când bucurie şi suferinţă sunt doar forme ale irosirii în timp[268] şi timpul devine idolul negativ al irosirii noastre, atunci ce taină să descoperi în sămânţa firii şi la capătul lucrurilor? Urâtul este expresia sufletului redus la o funcţie pur descriptivă, de înregistrare, când nu mai are forţa de a[269] învigora înfăţişările lumii şi a le proiecta vreun farmec şi sens. Universul redevine[270]: totul *ca atare;* – iar istoria, devenire pură, furie absurdă a mobilităţii, clipe zănatice dezbinate de vreo Creaţie sau de vreo Judecată din urmă. Astfel, vacuitatea[271] lăuntrică îşi găseşte corespondenţă în vidul din afară, şi din ele se naşte plictiseala[272] ca un fel de consacrare a lipsei de temelie a

inimii şi-a lumii. Este procesul invers evlaviei, ce descoperă totul unde nu-i nimic. Plictiseala refuză, însă, riscul iluziei. Şi astfel descoperă ea nimicul în tot.

Orice realitate de suferinţă care întrece limitele fireşti devine spectacol. Mila nu mai are ce căuta, şi nici filozofia, într-un apocalips nu mai există sentimente. De aceea, marile catastrofe ale istoriei nu pot fi înţelese decât *estetic,* de le-am trăi[273] pe plan uman, de ne-am afunda în detaliile sângelui, am înnebuni. În fond nimeni, dar absolut nimeni nu e în stare să ia asupră-şi suferinţa altuia; cu atât mai puţin suferinţele istoriei. Tot ce putem face e să privim talazurile de suspin, dacă nu vrem să ne înecăm în ele.

Tot ce îndulceşte viziunea implacabilă a răului e utopie[274].

Tot ce viază se defineşte prin virtualitatea de a nu via. Suma de ne-fiinţă, consubstanţială nesubstanţialităţii noastre, constituie echilibrul[275] instabil ce face din viaţă realitatea ambiguă, separată şi neatârnată de Absolut, în acest sens, viaţa nu-i decât o întârziere subtilă şi indefinită de a ne scurge în Dumnezeu. Atributele noastre sunt acelea ale unui provizorat tragic, pe care nu-l putem înfrânge cu mijloacele existării, existarea noastră nefiind adevărată existenţă şi neputând fi aşa cum e decât prin refuzul acesteia. Viaţa este îndrăgirea Căderii şi a tot ce ea aduce cu sine ca nobleţe, suferinţă şi luptă. Este o arenă sângeroasă, împrejmuită de ghearele morţii şi ale divinităţii – şi-n care ne zbatem până ce cădem pradă uneia său alteia.

Aseitatea proştilor şi a lui Dumnezeu…

Nu putem urî decât ceea ce *este.* – De aceea, neantul e o obsesie atât de periculoasă.

Că teologia[276] a conceput omul după chipul[277] lui Dumnezeu e lucrul cel mai de neînţeles în istoria închipuirii[278]. E sacrilegiul consacrat de credinţă.

Evenimentele sunt tumori ale timpului; oamenii – agenţi ai puroiului, şi istoria – puroiul însuşi.

Peste muşuroiul uman calcă paşii Diavolului şi-l împrăştie în groază. Şi din această groază se naşte[279] rugăciunea şi evlavia şi Dumnezeu.

Există o tristeţe a neputinţei şi una a cunoaşterii. Într-amândouă, creatura îşi ispăşeşte propriile ei margini[280].

Viaţa este o melodie a expirării. Până şi ce-i imn în ea e voce a zădărniciei pervertită-n strigăt, iar ce e izbândă, în cel mai bun caz, e un acord în la major al nimicniciei[281].

Ceea ce e nou în lume e iluzia a ce e nou. Dar această iluzie e totul, e tot ce numim lume[282]. Faţă de neant, Creaţia este un plus falnic de deşertăciune în care fiinţa găseşte mângâiere într-un fel de măreţie mahmură şi fără de folos.

Viaţa face din fiecare dintre noi o zdreanţă; anii ne învechesc visurile şi mădularele; contactul cu oamenii ucide prospeţimea şi râvna[283] nătângă după „ideal”; dragostea devine un joc sterp şi un obiect de ştiinţă; instinctele se năclăiesc; inima o pompă care scârţâie; mâhnirile se-nchid în sine din oboseala[284] prea multelor şi sigurelor verificări; durerea nu mai e curioasă de sine şi astfel nu mai fecundează duhul; încheieturile nu mai leagă organele osândite la anatomie; totul este o alandala jalnică, în care năucirea noastră

singură mai pare a păstra o urmă de logică şi de cuviinţă, când universul[285] e o zdreanţă, iar speranţa noastră petecul ei inefectiv şi invizibil.

Orice om ce crede absolut în ceva este duşmanul de moarte al „adevărului" şi al „realităţii".

Fanatismul – stupiditate[286] vibrantă vrăjită de un ridicol Necondiţionat. Transformarea unei feţe a devenirii în unică realitate; convertirea unui aspect al duhului în punct fix de reper; ridicarea „evenimentului" la rangul de simbol fără apel – iată mecanismul de siluire a diversităţii ce defineşte intoleranţa oricărei credinţe.

Creştinismul desparte istoria în două, ca şi cum înainte[287] şi după Iisus *timpul* n-ar fi acelaşi. O moarte pe cruce nu poate schimba viaţa[28] – şi mai puţin moartea. Pentru un credincios, însă, Iisus rămâne Evenimentul. – Decât, istoria nu cunoaşte nimic *în sine.* Partizanul unei secte politice trăieşte obsesia majusculei, întocmai ca orice credincios, fot răul şi puţinul bine ce-l cunoaştem în timp derivă din viziunea trunchiată a fanatismului. Prefacerile societăţii – sub pretextul incalificabilului „progres" – sunt posibile prin rezistenţa la văzul clar, la existenţa contradictorie, prin suprimarea spiritului descriptiv. – Epocile fecunde sunt fatale duhului. Căci orice „creaţie" se face în dauna înţelegerii şi a nepărtinirii[289]. A lua parte la ceva înseamnă a te reduce la un sistem de acte ce exclud pe toate celelalte; a suprima pe vecinul *divergent,* a recurge la stat sau la poliţie, în tot cazul la o *uniformă* pentru a decide în materie de controverse ce au făcut eşecul filozofilor; a da, în fine, o direcţie unică suflului.

De aceea, nu se poate respira decât în epoci sterile – în epoci în care fiecare ins ia parte *cel mult* la sine.

„Infinit" – „suflet" – „univers"[290] sunt vorbe ce nu ascund nimic, sunt poleieli nobile prin care fugim stările de fapt[291]. Ceea ce zace sub vidul slovelor e neputinţa noastră de a fi deopotrivă cu lumea şi încordarea ce urmează, până ce

moartea ne omoară sau ne omorâm.

Omul este o fiinţă înstrăinată: de Dumnezeu, de materie şi de sine. Vărsându-şi vitalitatea în surghiun, el este străinul[292] ca atare, colindând pe un pământ pe care-l neagă şi desfătându-se cu viciu în propria lui excepţie. Leacurile ce le născoceşte nu-i fac onoare: cer, fericire, Creator, progres – ce farmacie mediocră! Negaţiile spiritului sunt singurul lui titlu original. Restul e o prelungire a instinctelor, izbânzi vulgare ale *obiectului.* Esenţa omului rezidă în împotrivirea la orice.

A îndrăgi cenuşa asemenea unei păsări Phoenix ce-ar dispreţui învierea…

Nimic, nici măcar plânsul nu poate frânge sau împestriţa durata stătătoare, refractară alchimiei. Unduirile monotoniei care constituie viaţa se nivelează-n moarte, fără ca din impuritatea uneia sau alteia sufletul să extragă un metal mai pur. Ne mişcăm pe un tărâm în care lucrurile au acelaşi preţ, în care neghiobia ţine cumpăna universală şi-n care ţinta prefacerilor este fumul[293]. – Mai repede elementele toate se vor converti în aur, decât substanţa omului în nădăjduire. Căci noi nu trăim din speranţă (care e *totul şi* a cărei binecuvântare n-a atins-o nimeni), ci din *iluzia* speranţei. O fiinţă complet posedată de speranţă n-ar avea ce mai invidia lui Dumnezeu. Dar o astfel de fiinţă e mai greu de închipuit decât non-sensul raiului. Acolo unde nu e spaimă şi neîmplinire gândul n-are ce căuta. El e un copil natural al acestei vieţi ce se devoră pe sine[294] într-un spasm al inutilităţii şi cu pretexte sinistre de rost. Nemesis între vals si abator.

Tot ce e „profund” derivă din senzaţie; mistica însăşi nu-i decât o exasperare nervoasă. Regiunile inverificabile şi îndepărtate[295] le simţim în intensităţi paralele duhului. „Absolutul” este fructul unei crize, unei vacanţe a examenului. Există o singură certitudine pe care s-o fi dobândit la cântar? Şi o singură plinătate ce să nu răsară din fior – furie temperată de

vagul ce o naşte? Luminile şi umbrele în care ne desfătăm sau ne chinuim sunt suspecte; origina lor nu e nobilă; rezultatul lor nu e închis în nicio formulă limpede şi durabilă. Freamătele toate au izvor obscur şi nu duc mai departe de o măreţie de periferie. Ele mor în lipsa lor de definiţie, ca tot ce rezultă din trâmbiţările sufletului, în artă ca şi-n viaţă, orice fâlfâire sfârşeşte în vulgaritate. Spiritul nu e pur cu adevărat decât în îndoieli.

„Blestemul" – cuvânt cum nu se poate mai misterios, ce dezvăluie o imensă realitate, ce exprimă totul – şi nu explică nimic[296].

Scepticismul – sau nevalabilitatea oricărui reflex…

Problema nu este atât cum cineva poate muri pentru ceva, cât cum se poate trăi pentru nimic. Rostul aparent al omului este să servească, să se istovească ridicol spre un scop, să se frământe în josnicia folosului. Totul contribuie să-l oprească de la neatârnarea de orice ţintă, de la emanciparea din utilitate. Curajul nu consistă în a face ceva, ci în a nu face; curajul consistă în refuzul de a servi, în *voinţa* de a nu servi. Sau a accepta lupta cu conştiinţă de sinucigaş, iar nu de erou. – Umanitatea a făcut până acum destule lucruri în bine şi-n rău ca omul să-şi permită a pune un punct cu oboseală şi cinism sau, dacă timpul îl converteşte-n virgulă, să se străduiască mai departe într-o sforţare, izvorâtă din dispreţ şi-ncununat de el. Când ne vom cere cu toţii scuză pentru fiecare act, atunci vom putea vorbi de progres fără să roşim.

Nevoia de mântuire pricinuieşte-n lume tot atât rău ca pornirea spre distrugere. Amândouă, cu mijloace diferite, creează daune identice[297]. Un om ce-şi caută mântuirea este tot aşa de puţin îngăduitor ca unul ce calcă pe toate[298]. Căci orice ţel duce la tiranie, în numele împărăţiei cerurilor nu s-au făcut mai puţine crime decât în cel al paradisului terestru. A exclude ceva – în funcţie de orice – înseamnă a dori suprimarea

automată a tot ce nu-ţi aparţine. Fiece existenţă poartă în sine un fanatism incurabil; fiece fiinţă e setoasă de victime. Ce act nu e implicit un act de intoleranţă? Imboldurile noastre de s-ar converti în paşi ar rămânea ceva sub soare necinstit de ei? Şi tot ceea ce fac ceilalţi şi tot ceea ce facem noi nu este o suferinţă pentru îndoielile prin care ar trebui să îmblânzim şi să înnobilăm actele? Viaţa nu-i decât un doliu permanent al scepticismului.

Între o afirmaţie şi o negaţie nu există decât o diferenţă de onorabilitate. Atât logic, cât şi afectiv, ele sunt convertibile.

Cine este capabil de ceva este capabil de orice. Din clipa în care-ai făcut un pas în lume, ai aderat virtual la toate înfăţişările ei. Faptul de a fi nu ne scuză *de* la nimic şi nimeni nu e scutit de privilegiul acestei osânde. Căci banalitatea respiraţiei se mărgineşte cu Apocalipsul.

În fiece zi şi-n toate zilele, şi în amiezi mai mult ca-n înserări, mă-mpărtăşesc din funeraliile indefinite ale luminii, căci sufletul nu pare a mai găsi podoabe în afară de ceremonia finală a soarelui, repetată zilnic de fastul pe dos al inimii înaintea[299] apusului legal[300].

Singurele clipe ce nu ne înjosesc în faţa noastră sunt acelea în care am lichidat obsesia vremii[301] şi complicitatea cu Creaţia, şi-n care am presimţit nu ştiu ce lumină mai pură ca neantul şi-acea muzică desprinsă din ruina tuturor tăcerilor.

A *percepe* timpul: pauză intimă şi delicată a vitalităţii.

Ceea ce e mai profund în creştinism este revelaţia cărnii. Ştiinţa a înlocuit-o cu materia, şi a neutralizat astfel o realitate

multiplă şi complexă. Materia nu dă socoteală de nimic; în ea nu e nici plăcere, nici durere, nici păcat, nici puritate. Ştiinţa n-are niciun raport cu esenţa omului, pe care un poem vedic ne-o descoperă mult mai mult decât toate rezultatele calculului şi ale experienţelor. Pentru ceea ce *suntem,* n-avem nevoie să „ştim" nimic, n-avem decât să ne adâncim în palpitaţiile secrete sau vag vizibile ale acestei cărni, în care totul se petrece, care suferă toate şi-a cărei exaltare sau măcinare ne scoate uneori din lume şi ne duce totdeauna la fund. Până în cugetele cele mai abstracte se insinuează ea şi întreţine închipuirile noastre deşarte sau nobile într-o zeamă de păcat. Căci ea e hrana de seamă a vremelniciei, dacă nu vremelnicia însăşi.

Atâta vreme cât prejudecăţile sunt tari ca instinctele, a lua parte la zvârcolirea muşuroiului uman este oarecum înţelesul ultim al fiecărei existenţe. Dar când netemeinicia[302] lor se dezvăluie ochiului ager şi inimii dezlipite de vrajă, lumea devine o Vale a Plictiselii. Atunci rămâi spectator năucit în mijlocul goanei generale; cetatea pare o casă a smintelii; interesele şi ţintele fiecăruia şi-ale tuturora, semne ale unei agitaţii oarbe, iar chinurile şi frământările lor, banalitate absurdă. Şi – sub privirea seacă a Urâtului – până şi suspinele creaturii îşi pierd sensul în acest ex-univers lacrimal, în această Vale dezafectată a Plângerii.

Cum om prin om nu se poate mântui, cum omul este cel mai mare duşman al omului, o formă sau alta de dumnezeire[303] va rămâne întotdeauna ispita cea mai adâncă a făpturii.

Starea celui scârbit de semeni nu e comparabilă decât unei naturi ce şi-ar renega anotimpurile.

Orice prezenţă – fie ea cât de mare – hrăneşte visul unei absenţe echivalente, iar toate cele ce sunt conspiră la icoana lor pe dos. Din universul tot extragem ideea lipsei[304] de orice, pentru a ne despăgubi logic[305] de captivitatea în fiinţă şi de

neputinţa inimii de a se neatârna de sânge.

De urât nu ne poate vindeca decât un miracol[306].

Tot ce izvorăşte din entuziasm este eroare, iar ce nu izvorăşte din el e negaţie a vieţii.

Nu că n-am speranţe, dar ele nelegându-se una de alta nu pot da culoare vieţii şi nici îmbina într-un sistem actele ei. Sufletul e un arhipelag de nădăjduiri solitare[307] şi care se contrazic, până ce valurile care le-mprejmuie, cu îndârjirea aceluiaşi scop, sapă insulă după insulă, căci speranţele se-nfiripă şi trec, dar disperarea e aceeaşi. La temeiul sevei noastre zace negaţia ei; iluziile coexistă sau se înlocuiesc unele pe altele de-a valma[308] sau fără şir. Metodă nu există decât în elementul ce le naşte şi le nimiceşte, în marea de nemângâiere în care ele se scaldă, cu prestigiul[309] de-a fi totul, şi ele nefiind decât crize[310] trecătoare[311], deliruri sau nevoile de fast ale deznădejdei.

De pământ nu mă leagă decât neputinţa de a-i aparţine. Viaţa-i o prejudecată întreţinută până şi de tristeţe. Atât inexplicabil[312] ridică prejudecata la nivelul de taină.

A fi deasupra oricărui adevăr; a fi dincolo de orice convingere; în orice durere a te întrezări în afară de ea; a face din conştiinţă un exerciţiu paralel propriului tău duh şi a surâde[313] de departe limitelor lui; a găsi întotdeauna un punct de sprijin exterior a tot ce eşti; a născoci încontinuu o referinţă străină sau ucigaşă eului; …a împinge[314] filozofarea până la ultimul cuvânt, la ultimul cuvânt al ineficienţei şi-al ridicolului.

De când am renunţat să mă-ndrept pe mine şi pe alţii, viaţa îmi pare un exerciţiu *în sine,* nespus mai suportabil decât visul unei prefaceri şi înşelăciunea unui „alt” om. Cine mai poate fi robit[315] de fascinaţia unei vieţi „noi”? Istoria este o paradă[316] ce inspiră senzaţii inedite pentru acel gură-cască pe care-l ascundem fiecare în noi. Dar pentru cugetul dezmeticit, în fiece loc al spaţiului şi-al timpului este acelaşi sânge, aceeaşi fală, acelaşi chin şi-acelaşi haz. Până si costumele şi idealurile se schimbă doar de culoare şi de nume. Un psiholog atent ar fi epuizat capitolul om din câteva gesturi şi cuvinte ale întâiului nostru străbun. – Orice eveniment ni se pare fără seamăn – şi această iluzie ne face să luăm parte la el. Adevărul e că toate lucrurile şi toate întâmplările sunt tot aşa de vechi sub soare ca soarele însuşi, că fiece suferinţă ce ne pare fără precedent – căci altcum n-am putea-o suferi – este doar o modalitate a aceleiaşi suferinţe, legată de tot ce este, a fost şi va fi. Izbânzile şi prăbuşirile le credem *unice* – căci altcum cum ne-am bucura sau ne-am întrista? Pentru a trăi ne trebuie vraja aceasta a *unicului,* spre a umfla cu vis fals fiece moment al timpului, aparent fără egal şi-n fond tot aşa de nul ca toate celelalte momente ale timpului.

Întreg amarul fiinţării[317] se evaporă la *ideea* că oricând e în putinţa noastră să-l curmăm, că ascundem în noi înşine imensa libertate a absenţei noastre şi că ne putem răscumpăra căderea[318] în dureri sterpe sau în banalitate prin genialitatea negativă a sinuciderii. De n-am fi în stare să ne închipuim – şi să ne consolăm astfel – prilejul prin care ne-am face seama, actul infinit al liberării de sine, vieţuirea n-ar avea nicio scăpare din ea însăşi, iar ocna respiraţiei nicio bănuială de văzduh. Dar această idee face din fiecare dintre noi un stăpân, fără a fi totuşi slugi fiindcă n-o trecem
în fapt. Să fie oare că adevăratele sinucideri sunt acelea ce nu se consumă? Având, reţeta sigură a răului şi a-l purta totuşi mai departe…

După ani de zile de dezmăţ trist, pe nesimţite sau în chin,

legăturile cu viaţa s-au desfăcut[319] şi te pomeneşti deodată despuiat de toate[320] în mijlocul unui prezent ce neagă mersul tău şi-al timpului. E viaţa ce nu mai are niciun atribut; inima i le-a răpit pe rând, până ce amândouă s-au secătuit, victime ale unui dezacord prelung şi-obscur. Pe vremea când sângele îngâna imnul tainic al speranţei, când eroarea era spaima nobilă ce învăluia vulgaritatea actelor, când nu ştiai că amarul poate da roade, că el e singurul rod, că tot ce are gust sub soare va[321] trece-n teascul lui şi că din Creaţia lipsită de vină[322] el va stoarce doar must înveninat – pe atunci nu bănuiai[323] meleagurile acestea în care buze sterpe îngaimă[324] adevăruri ucigaşe, cele ce vor fi nu-ţi păreau utopie[325] a clipelor de faţă şi tot ce este pasul din urmă a tot ce-a fost să fie. Pe-atunci mersul a toate luneca blând sau cu fală spre necunoscut, pe când acum, înfundat într-un popas ce nu-i hăituit nici de curiozitate şi nici de ispita vreunui alt văzduh, se-ntoarce împotriva lui însuşi şi-n împietrire îşi suspendă rostul.

Dacă n-am avea exerciţiul statornic în îndoieli, dacă nu ne-am educa stăruitor în cultura nobilă a scepticismului, dacă n-am însoţi naivitatea fiecărui act de o ironie corespunzătoare[326] – metehnele naturii[327], rânjetul hienelor din jur, păcătoşenia făpturii ca atare ar sfărâma zăgazurile sufletului şi furia ne-ar îneca în propriul nostru potop. De nedreptatea şi prostia între graniţele lumii s-au molipsit până şi aştrii; cerul de mult nu mai e limită căderii imanente. Tot ce se mai poate face e să ne cultivăm în stăpânirea de sine, să ne îngrijim o cuviinţă îndurerată şi să purtăm ceva din înfăţişarea reţinută a fostelor tristeţi. Un ideal de eleganţă iad.. .

Din viaţă trebuie să facem un sonet – sau să ne spânzurăm.

Acordurile vieţii se compun dintr-un amestec indiscernabil

de vodevil şi parastas. E-o comedie cu accent funebru; o interminabilă înmormântare în sunet de flaşnetă; e un şir de lacrimi a căror sare a ucis-o ridicolul; e-un schimb continuu de farsă şi de suflet; e o melodie ce nu intră în nicio muzică – pe care o cântă totuşi toate glasurile.

Osteneala care răzbate până în fundul creierului şi al universului ne pune în faţa prezenţei contradictorii a religiozităţii şi-a cinismului. E stadiul în care sufletul nu mai umblă după soluţii, în care îşi acceptă lipsa lui de soluţie; e stadiul irezolvabilului afectiv.

Toate adevărurile – până şi cele smulse din timp – încep prin lupta cu poliţia şi sfârşesc în poliţie. N-a existat până acum niciun act de martiraj care să nu fi devenit oficial şi niciun eroism care să nu fi fost îngropat într-o instituţie. Suferinţele toate au fost în cele din urmă preluate de stat; viziunile cele mai năstruşnice pentru care s-a jertfit un sânge absurd s-au mucegăit în coduri. Istoria universală este o legalizare succesivă de năzbâtii vitale. Paragrafele au înghiţit totul afară doar de îndoieli... Acestea au rămas în afară, cu cei ce le-au gândit.

*

Moartea este o taină exactă; numai spaimele ce le inspiră sunt vagi[328].

Din simţămintele pe care le încercăm sau ne încearcă, toate au în grade diferite un obiect cu margini şi deci o putinţă de a se sfârşi, afară numai de tristeţe a cărei sferă[329] este lumea cu tot ce se poate închipui deasupra lumii şi cu nicio putinţă de a se isprăvi cândva şi undeva.

Zarva furnicarului uman este susţinută de două lucruri: de soare şi de nădejdea oarbă. Amândouă n-au servit niciodată ca obiect de comedie, pe când Dumnezeu şi celelalte înalte

amăgiri au trecut prin nuanţele caricaturii şi ale grotescului. Omul şi-a scăpat toate principiile vremelniciei lui, cu excepţia celui cosmic şi a celui vital. Astfel animalul bolnav a păstrat respectul unui fond de sănătate ce îi îngăduie să persevereze în cele două iluzii esenţiale fără să rişte prea mult călcând pe toate celelalte[330].

Când ai folosit vremea ca să descifrezi tâlcul întâmplărilor şi ai văzut inanitatea lucrurilor ce se nasc şi mor, şi când ai murit cu fiecare din ele – atunci partea ce ai luat-o la desfăşurarea lor, despuiată de vreun rost, te aruncă în afară de ele şi ajungi a fi tu însuţi *omul din afară.* Astfel nu mai eşti înlăuntrul nici unui eveniment, în sfera şi în capcana nici unei „istorii". Fascinaţia înfăţişărilor timpului se subţiază până la dispariţie; sufletul nu mai coincide decât cu sine şi, nemaiasimilând lumea, şi-a pierdut obiectul. Izbânda este a îndoielii ca atare, a îndoielii de orice. Nemaipurtând în spate povara nici unei erori, sfârşeşti[331] în[332] omul nici unei convingeri. Minciunile îşi pierd gustul, nu te mai desfată, iar viaţa nu poate înflori pe moartea minciunii.

În zarva generală, numai cel înfrânt – prin virtutea filozofică a decepţiei – este capabil de obiectivitate[333]. Orice izbândă înseamnă înfumurare, semeţie şi frângere totală a orizontului intelectual. Cui nimic nu-i reuşeşte[334], cunoaşterea [îi] apare ca singura răsplată a eşecului. Firea i-a fost interzisă; dar a recâştigat-o în duh. Orice neizbândă este o trezire din inconştienţa vieţii, este o revelaţie a unei situaţii şi nu o situaţie creată de un sentiment. Acesta-i sensul obiectivităţii: neputinţa de a ne mai lua parte nouă înşine, şi decide a falsifica realitatea. Suntem nepărtinitori cu toate, fiindcă nu mai avem parte de nimic. Vedem toate în faţă cu ochi ce nu mai sunt ai noştri.

Sunt după-amiezi ce au ceva din tristeţea unui omor nereuşit – şi-n care inima pare a-şi fi zăvorât intrările, ca

sângele să nu-i mai păteze visurile[335].

Acele clipe în care vitalitatea şi-a spus ultimul cuvânt, în care nu ne mai articulăm în fiinţă fiindcă nu mai avem prin ce să ne legăm de ea, când şi fulgul pare un simbol material şi-un semn strivitor de existenţă, când totul tace în noi şi împrejurul nostru, şi nici o pornire văzută sau ascunsă nu mai e în stare să scornească ritmul ce îmbină făpturile în făptură, când creaţia e mută şi tâmpă ca o vrăjitoare ce nu mai speră-n vrăji şi-i uluită de înţelesul vădit şi vid al lucrurilor – acele clipe în care[336] ne-am converti pe loc la orice-i negaţie a naşterii şi-n care gândul spulberă toate credinţele ce-ndreptăţesc suflarea şi toate simbolurile ce tărăgănesc[337] mormântul sau prelungesc mintea.

Plictiseala nu ne mai dezvăluie atât existenţa, cât lipsa de taină a existenţei. Aceasta nu poate fi decât ceea ce este; ea n-are ce ascunde; e existenţă – şi nimic mai mult. Plictiseala este pozitivismul unui suflet poetic; o insatisfacţie între aparenţe echivalente.

Din[338] a dispune de resursele sinuciderii şi din a nu le pune în valoare, omul este un ratat.

Sinuciderea este fântâna ferecată pe care geme setea noastră.

Ne naştem spre a ne lega de lucruri şi idei; trăim spre a ne despărţi de unele şi altele.

Viaţa este moartea zilnică a Convingerii.

Note

1 Var.: *în afara lumii.*

2 Var.: *năvala.*

3 Precedat de *toate,* eliminat de autor.

4 Precedat de *doar,* suprimat de autor.

5 Var.: *lucidităţii.*

6 Var.: *tavanul*

7 În manuscris „freamătul frunzelor” apare tăiat cu creionul; un „?” intercalat.

8 Precedat de *Caut.*

9 Urmează: *Niciunul nu ia formă,* propoziţie suprimată de autor.

10 Var.: *existenţei.*

11 Var.: *Decât forma supremă de frică în faţa fericirii.* Iniţial, fraza începe altfel: *S-ar putea ca sinuciderea să nu fie decât forma pe care scăparea pe care-o-ntrevedem* […], însă autorul a suprimat acest început.

12 Precedat de *cu greu.*

13 Urmează propoziţia: *Atât Napoleon cât şi Vlad înecatul au avut dreptate,* suprimată de autor.

14 Paragraful începe cu propoziţia: *Menirea omenirii este să se mistuie într-un dor absurd,* la care autorul a renunţat.

15 Var.: *calme.*

16 Var.: *simplifică.*

17 Var.: *neajunsurile.*

18 Urmat de *departe de semeni,* suprimat de autor.

19 Var.: *universului.*

20 Fragment scris cu creionul.

21 Var.: *răscruce.*

22 *Vai.: cărări.*

23 Var.: *propria cenuşă.*

24 Var.: *îngrozitor.*

25 Var.: *sentimentul.*

26 Var.: *îngrijirii.*

27 Urmează: *preschimbate.*

28 Precedat de *toate.*

29 Var.: *nu e decât.*

30 Var.: *omului.*

31 Var.: *a ne măguli.*

32 Var.: *de muncă.*

33 Urmat de: *ca şi inşii,* versiune suprimată de autor.

34 Urmează începutul de frază: *După ce-am depus armele, ne rămâne încă tăria de a îndura pasiv,* suprimat de autor.

35 Var.: *refrenul: totul este pentru ultima dată.*

36 Urmat de: *o fântână ce rezistă a deveni pârâu.*

37 Var.: *până la ultima fărâmă.*

38 Precedat de: *fiecărei intuim sau experienţe.*

39 În manuscris, *toţi semenii* este precedat de prepoziţia *pe.*
Mi-am permis să-l suprim pentru a păstra acurateţea textului.

40 În manuscris, *fie cumva* este precedat de *nu,* care nu se justifică în română, deşi sensul rămâne neschimbat. Se poate considera că este vorba de un calc lingvistic, Cioran introducând aici un „ne *explétif*".

41 Var.: *desfăşoară.*

42 *Vai.: stătute.*

43 Var.: *mortală.*

44 Variante: 1° *Urâtul şi chinul pe care sufletul l-a-ntins asupra lumii întrec luminaşi căldura pe care soarele le-a răspândit în spaţiu;* 2° *Soarele n-a răspândit mai multă căldură şi lumină în spaţiu decât sufletul* [...]

45 Precedat de: *mai clar şi.*

46 Precedat de: *supus lor, el* [...]*;* urmat de: *şi imobilitatea.*

47 *La aceste născociri ridicole,* incipit suprimat de autor.

48 Var.: *cunoaşterea esenţială.*

49 Var.: *un om trăieşte.*

50 Var.: *sale;* urmat de: *şi mai cu seamă în momentele în care se gândeşte lă el,* suprimat de autor.

51 Var.: *sale.*

52 Urmat de: *şi ispăşire.*

53 Var.: *ne aprinde/preface în cenuşă.*

54 Var.: *în toate clipele.*

55 Urmat de *şi hrana.*

56 Precedat de *atunci.*

57 Urmat de *cum ai înlătura.*

58 Var.: *anii.*

59 *Libertăţile duhului:* […], *incipit* suprimat de autor.

60 Var.: *Vom cunoaşte vreodată punctul de echilibru în care pacea sângelui e singura ei nostalgie* [?].

61 Var.: *Fiece aparenţă corespunde unei dorinţe, fiece cuget, o aparenţă mai puţin …*

62 Var.: *să între în.*

63 Var.: *a evita.*

64 Var.: *elanul.*

65 În manuscris, *şi de a nu şti ce face.*

66 Var.: *turbură.*

67 Var.: *ca un* nu ştiu ce *trist de a fi.*

68 În manuscris, *răsuflat.*

69 Var.: *doliul tuturor pronumelor.*

70 Var.: *fiindcă a se ivi vreodată nu pot spera.*

71 Var.: *astrului.*

72 Var.: *pe care durerea noastră îl orbeşte / şi el este orbit de durerea noastră.*

73 În două versiuni abandonate de autor, apare varianta *descompunere,* reluată în propoziţia următoare.

74 Variante: *Urmele vieţii nu pot fi găsite decât prin semne de descompunere, Descompunerea e semnul că viaţa a trecut* […]

75 Var.: *Când voi fi găsit mii de definiţii morţii.*

76 Var.: *tainică.*

77 Var.: *părăsit până şi de diavol.*

78 Precedat de *toate.*

79 Var.: *a suprima.*

80 Var.: *lege.*

81 Var.: *a nu avea îndoieli despre ce vrem să facem.*

82 Urmat de *noastre.*

83 Precedat de: *Atâta vreme cât omul va continua a crede în virtutea şi necesitatea gestului,* incipit suprimat de autor.

84 Urmat de: *posibile.*

85 *Dragostea e-mprejmuită de tot ce nu intră în ea,* versiune abandonată de autor.

86 Urmează aforismul: *Plictiseala, împiedicând sentimentele să se înrădăcineze, ne face disponibili pentru orice, în afară de ceea ce suntem.* Ulterior autorul a eliminat acest fragment.

87 Var.: *cea mai mare.*

88 Var.: *poate fi posibilitate de.*

89 Variante: *Storcând simţurile şi simţirea de ultimul lor miez* [...] */ Aşa a ajuns el să stoarcă simţurile şi simţirea de ultimul lor miez.*

90 Var.: *suspendă universul.*

91 Var.: *obstacole.*

92 Var.: *îşi pierdea orice obiect.*

93 Urmat de: *cerească.*

94 Precedat de: *clipele şi.*

95 Var.: *istoriei.*

96 Var.: *tragic şi ridicol.*

97 Var.: *agonia.*

98 Urmat de: *generală.*

99 Var.: *fără alt folos decât acel de-a mări.*

100 Var.: *se ucide.*

101 Precedat de: *adevărat.*

102 Var.: *frăgezimea.*

103 Var.: *măsura farmecului / natura oricărui farmec fiind definită de.*

104 Var.: *a ne educa în victime.*

105 Var.: *În orice femeie n-am văzut nicicând altceva decât îngerul păzitor al propriei mele* [...]

106 Var.: *alături de ea îmi bocesc.*

107 Urmat de: *la care se adapă toate iluziile,* versiune abandonată de autor.

108 Var.: *frică.*

109 Var.: *observat.*

110 Var.: *E cea mai profundă observaţie.*

111 Var.: *posibilitatea / tendinţa sigură.*

112 Var.: *exist.*

113 Var.: *opri.*

114 în manuscris: *pe-ndată.*

115 Var.: *umane.*

116 Var.: *transformând.*

117 Var.: *cu toate astea.*

118 Var.: *grav / zdrobi* [...]

119 Urmat de *înşine,* ulterior suprimat de autor.

120 Var.: *logică şi normală.*

121 Urmează fraza, ulterior suprimată de autor: *Realitatea nu poate să fie, neantul numai o imaginează / visează, dat fiind că visul e singura formă de mitologie.*

122 *Concluzia la care ajungi* [...] *incipit* suprimat de autor.

123 Var.: *ar face din noi înşine* [...]

124 Var.: *în mod extraordinar.*

125 Precedat de *singura,* ulterior suprimat de autor.

126 Var.: *de-asupra.*

127 Var.: *dinamică.*

128 Var.: *în care refuzul nostru.*

129 Incipit suprimat: *Astfel, tot ce este merge spre distrugere.*

130 Var.: *ce* ştim *şi ce* suntem.

131 Sintaxă neobişnuită, improprie expresiei îngrijite pe care ~ Cioran o practică de obicei. După „Uneori îmi pare a fi cel mai mare erou…” ar fi fost de aşteptat ca autorul să continue prin „acela care…” etc. Fraza devine însă un anacolut prin modul în care este dezvoltată. Ar trebui semnalată aici o construcţie evident împrumutată din franceză: „din a fi luat hotărârea”, improprie limbii române.

132 Var.: *la rangul de funcţie metafizică.*

133 Var.: *Timpul este monoton şi absurd ca un refren ireversibil.*

134 Var.: *Injustiţia.*

135 Var.: *ar plămădi materia-n otravă.*

136 Var.: *creaţi.*

137 Var.: *dărâmate.*

138 Var.: *mâhnirea.*

139 Var.: *adevărată.*

140 Var.: *imposibilităţii organice a.*

141 Var.: *trăim.*

142 Var.: *prăbuşi.*

143 Var.: *necondiţionată.*

144 Var.: *nimici*

145 Var.: *funcţiunile.*

146 Var.: *cuprinsul.*

147 Var.: *supravieţuieşte.*

148 Var.: *Fiecare lucru pare spânzurat în nimicul unanim până ce cade în el în finalitatea ultimă a gravitaţiei. Şi fiecare fiinţă ce este agăţată prin instinct sau prin dorinţă de aparenţa existentei, ea e întocmai ca o păpuşă de un fir, până ce* […]

149 Var.: *decadenţă.*

150 Var.: *speră.*

151 Urmat de: *mituri / legende,* suprimat de autor.

152 Urmat de: *de suflet,* suprimat de autor.

152 Var.: *otrăvit.*

154 Urmat de: *cu toţii,* suprimat de autor.

155 Var.: *în lume am învăţat că nimic nu-i de făcut în lume, că singura activitate ar fi plânsul.*

156 Urmat de: *noastre,* suprimat de autor.

157 Var.: *Nimeni, absolut nimeni n-ar putea trăi cu un suflet pur.*

158 *Concluzia,* incipit suprimat de autor.

159 Cuvânt şters de autor, indescifrabil.

160 Urmat de: *a luminii,* variantă suprimată de autor.

161 Var.: *de-a mai înfiripa un nume.*

162 Var.: *expresiei;* în manuscris, *graiului* este adăugat cu creionul.

163 Var.: *trivialitatea.*

164 Urmat de: *şi de neştiinţa.*

165 Var.: *Toate creştinismele nu vor opri sufletul de la ispita pierzării ce* […]

166 Var.: *în părăsirea extatică a acelei întrevederi.*

167 Var.: *golul.*

168 Var.: *crima.*

169 Var.: *apăsa sufletul.*

170 Var.: *trăieşte.*

171 Calc după fr. *fuir qqn / qqch.*

172 Var.: *Sfârşitul istoriei ar fi singura lui* […]

173 Var.: *Credinţa în clipe e temeiul.*

174 Precedat de: *acceptabil sau.*

175 Var.: *funebru al timpului.*

176 Var.: *intraţi.*

177 Var.: *un zâmbet.*

178 Var.: *cuprinde.*

179 Var.: *Nu cunosc o negaţie mai mare a progresului decât suspinul.*

180 Var.: *ce pare a se termina.*

181 Var.: *inoculat.*

182 Var.: *chemarea.*

183 Var.: *independenţa.*

184 Urmat de: *complice,* ulterior suprimat de autor.

185 Var.: *minţii.*

186 Urmat de: *întinată.*

187 Urmat de: *mistuitor.*

188 Urmat de: *de sub pământ.*

189 Var.: *imediate.*

190 Fragmentul începe cu: *O prăpastie totală separă felul de-a reacţiona în faţa vieţii,* propoziţie suprimată de autor.

191 Var.: *esenţa faptului de [a fiinţa.]*

192 Var.: *paradox.*

193 Var.: *pură.*

194 Var.: *adâncă. Josnicia măcar e profundă,* alt incipit suprimat de autor.

195 Var.: *întreaga fire.*

196 Urmat de: *pe unii de alţii.*

197 Precedat de: *artificial şi.*

198 Precedat de: *rostogolirii şi-al.*

199 Var.: *prototipul absolut al destinului nostru rânced purificat...*

200 Var.: *menirea.*

201 Urmat de: *şi absenţele eterne ale.*

202 Precedat de: *fostele.*

203 Var.: *soarele ar dispărea, dar speranţa nu.*

204 Urmat de: *lumea.*

205 Var.: *ca atare.*

206 Precedat de: *Descreşterea şi.*

207 Var.: *trăiesc şi mor fără credinţă.*
208 Var.: *alţii.*
209 Var.: *numai aşa găseşte.*
210 Urmat de: *de lume.*
211 Frază adăugată în josul paginii.
212 *Lacrimile ce sunt* [...] *inci*pit suprimat de autor. Acest paragraf este precedat de un alt incipit: Din *cele ce sunt, pre*cum şi de un alt fragment abandonat: Cum *omul a pus în ideea incoruptibilului divin tot ce n-a găsit în sine, rezultă că el însuşi nu-i decât corupţie. Într-adevăr, spectacolul pe care-l oferă* [...]
213 Var.: *e scutită de.*
214 Var.: *rămânem singuri cu remuşcări târzii.*
215 Var.: *creaţiei.*
216 Var.: *ameninţare.*
217 Precedat *de: faţă de tot ce suntem şi.*
218 Incipitur! abandonate: *În orice ideal / Există.*
219 Var.: *toate răzvrătirile.*
220 Var.: *a rămâne încremenit sub suflul / de suflarea.*
221 Var.: *natura.*
222 Var.: *aruncă.*
223 Urmat de: *tot.*
224 Var.: *şi fie că suntem aruncaţi la în coşul Creaţiei, fie că purtăm cunună.*
225 Var.: *mândrie.*
226 Var.: *potrivit.*
227 Precedat de: *ce se întind.*
228 Cuvânt şters, indescifrabil, între *nici* şi *un.*
229 Var.: *nepăsare.*
230 Urmat de: *şi alte inimi.*
231 Var.: *ce nu se poate consola de a nu fi găsit / nemângâiat de a nu fi găsit alt loc / sălaş decât viaţa.*
232 În original, poetic , probabil un *lapsus calami.*

233 Urmat de: *suprema obsesie.*

234 Urmat de: *ia proporţii.*

235 Var.: *ce respectă anumite convenţii.*

236 Var.: *a cugetării şi a.*

237 Var.: *împărtăşirea di[n].*

238 Var.: *şacal.*

239 Var.: *dincolo de el.*

240 Precedat de: *aşteptându-ne.*

241 Var.: *îmbibă.*

242 Var.: *afară doar de neexistent* [...]

243 Var.: *actuală / în singura actualitate vreodată observată şi simţită.*

244 Var.: *în durere.*

245 Var.: *înseamnă.*

246 Var.: *a-ţi petrece.*

247 Var.: *gura.*

248 *Lihodit,* de la *a lihodi,* „a omorî prin foame", (Al Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române,* Bucureşti, Ed. Saeculum I.O., 2005, *s.v.* „lihod").

249 Var.: *în zeama mădularelor destulă.*

250 Vax.: *a cere inimii.*

251 Urmat de: *îndurerate,* suprimat de autor.

252 Var.: *durere [a].*

253 Var.: *rezulte.*

254 Urmat de: *un refuz.*

255 Var.: *de opera a ceea ce numim viaţă.*

256 Urmat de: *cetăţean reformator.*

257 De la P 89 (p. 87 în paginaţia Bibliotecii Doucet), textul este reluat şi continuat la P 91 (p. 88), unitatea lui fiind verificată prin motivul „nepărtinirii". Fragmentul următor este intercalat.

258 Urmat de: *şi curios,* ulterior suprimat de autor.

259 Var.: *infinit.*

260 În manuscris, *toate lacrimile.*

261 În manuscris, urmat de prepoziţia *de.* Probabil un calc după ft. *River de.*

262 Var.: *fiinţă.*

263 Var.: *fiinţe.*

264 Variantă abandonată de autor: *Naţiunea este o stare colectivă de păcat, multiplicarea în planul ordinei a* […]

265 Var.: *sfârşi.*

266 Var.: *o izbândă printr-o cruzime de care nu ne dăm seama.*

267 Var.: *dezbracă.*

268 Var.: *n-au decât un rost.*

269 Urmat de: *proiecta în feţele lumii nici culoare, nici* […]

270 Urmat de: *el însuşi;* precedat de: *Este materia ca atare.*

271 Var.: *vidul / golul.*

272 Var.: *împreună alcătuiesc temeiul* […]

273 Var.: *ne-am gândi.*

274 Var.: *Tot ce nu e nemângăiată viziune a răului e utopie.*

275 Var.: *imboldul ce menţine.*

276 Var.: *mintea omulu[i]a putut să* […]

277 Urmat de: *şi asemănarea.*

278 Urmat de: *şi a gândirii.*

279 Urmat de: *nostalgia şi.*

280 Var.: *Amândouă exprimă falimentul creaturii.*

281 Var.: *Izbânzile şi imnurile ei sunt o zădărnicie în la major.*

282 Var.: *lumea însăşi.*

283 Var.: *aspiraţia.*

284 Var.: *siguranţa.*

285 Var.: – *universul nostru este-o zdreanţă, iar speranţa*

noastră peticul ei invizibil.

286 Var.: *este prostia.*

287 Urmat de: *de Iisus ar fi fost un alt timp şi după el* […]

288 Var.: *natura.*

289 Var.: *complexităţii.*

290 Urmat de: – *„dragoste”,* suprimat de autor.

291 Var.: *ficţiunea.*

292 Var.: *Omul este marele străin.*

293 Var.: *tot ce este / prefacerile nu schimbă nimic / singura.*

294 Var.: *ce nu poate şi nici măcar nu vrea să atingă* […]

295 Urmat de: *la care tindem.*

296 Fragment urmat de un incipit abandonat: *Am fost afurisit!*
A fi afurisit să te întrebi, şi din întrebare să-ţi faci osândă.

297 În manuscris apare *diferite.* Este vorba, evident, de o scăpare a autorului.

298 Urmat de: *fără niciun ţel.*

299 Urmat de: *cronologiei nepăsătoare a naturii.*

300 Var.: *nepăsător.*

301 Var.: *vieţii.*

302 Var.: *golul.*

303 Var.: *religia.*

304 Var.: *absenţei.*

305 Var.: *ca singură mângâiere îndreptăţită logic,* precedată de: *prin negaţie.*

306 Var.: *Cum urâtul este răul prin excelenţă al existenţei în lume, leacul lui nu poate fi decât supranatural* […]

307 Var.: *împrejmuit din toate părţile de siguranţa monotonă şi irefutabilă a unei mări de nemângâiere ce-nghite* […]

308 Precedat de: *sunt fără de metodă.*

309 Var.: *aparenţa.*

310 Var.: *scuzabile îmbolnăviri.*

311 *Var.: de o clipă.*

312 Var.: *neînţeles.*

313 Precedat de*: a privi sau.*

314 Precedat de:*… şi a nu-ti pierde suflul în* […]

315 Var.: *crede în.*

316 Urmat de: *ridicolă.*

317 Var.: *acestei vi[eţi];* urmat de: *noastre.*

318 Var.: *mediocritatea.*

319 Urmat de: *pe rând.*

320 Precedat de: *în mijlocul vieţii / lucrurilor mai departe.*

321 Urmat de: *fi îngenuncheat.*

322 Var.: *nevinovăţia.*

323 Urmat de: *că te vei afla cândva [pe].*

324Var.: *surâd.*

325 Var.: *pe atunci viitorul nu-ţi părea o utopie.*

326Var.: *echivalentă.*

327 Urmat de: *şi ale oamenilor.*

328 Var.: *Viaţa înşiruie spaime inexacte şi remuşcări vagi spre un punct precis: moartea.*

329 Var.: *ce se închide în sfera ei.*

330 Var.: *[să] calce peste toate iluziile afară de cele două esenţiale.*

331 Var.: *ajungi.*

332 Calc după fr. *Finir en;* în româneşte s-ar spune „sfârşeşti prin a deveni omul…”, soluţie, stilistic vorbind, destul de greoaie.

333 Var.: *e obiectiv.*

334 Urmat de: *îi rămâne,* suprimat de autor.

335 Incipit de paragraf: *şi sunt înserări,* abandonat de autor.

336 Urmat de: *speriaţi / mâhnirea devine spaimă.*

337 Var.: *ascund.*

338 Precedat de: *Omul este singurul animal ce …* incipit

abandonat de autor.

Cuprins

Prefaţă de Constantin Zaharia
Notă asupra ediţiei
Razne
Note

Întreg amarul fiinţării se evaporă la *ideea* că oricând e în putinţa noastră să-l curmăm, că ascundem în noi înşine imensa libertate a absenţei noastre şi că ne putem răscumpăra căderea în dureri sterpe sau în banalitate prin genialitatea negativă a sinuciderii. De n-am fi în stare să ne închipuim – şi să ne consolăm astfel – prilejul prin care ne-am face seama, actul infinit al liberării de sine, vieţuirea n-ar avea nicio scăpare din ea însăşi, iar ocna respiraţiei nicio bănuială de văzduh. Dar această idee face din fiecare dintre noi un stăpân, fără a fi totuşi slugi fiindcă n-o trecem în fapt. Să fie oare că adevăratele sinucideri sunt acelea ce nu se consumă? Având reţeta sigură a răului şi a-l purta totuşi mai departe…

CIORAN